

Det juridiske fakultet

Pressens kildevern som skranke for bruk av tvangsmidler

Camilla Elisabet Jacobsen

Liten masteroppgave i rettsvitenskap høst 2015

Antall ord: 17 827

1 Innledning	4
1.1 Tema og problemstilling	4
1.2 De aktuelle hjemlene	5
1.3 Hensyn bak kildevernet	7
1.4 Kort om rettskildebildet	8
1.5 Forholdet til internasjonal rett	8
1.6 Veien videre	10
2 Den menneskerettslige og konstitusjonelle ramme for de internrettslige reglene i straffeprosessloven	11
2.1 Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen	11
2.1.1 Prøvingssystematikken i EMD	11
2.1.2 Kildevernets anvendelsesområde etter EMK artikkel 10 ved bruk av tvangsmidler	11
2.1.3 Forholdet mellom EMKs bestemmelser om kildevern og rett til privatliv ved bruk av tvangsmidler	16
2.1.4 Unntak fra kildevern og retten til privatliv	18
2.1.4.1 Særlig om EMKs lovkrav ved bruk av tvangsmidler	19
2.2 Grunnloven §§ 100 og 102	21
3 Straffeprosesslovens materielle vilkår	22
3.1 Materielle vilkår for å ta beslag i journalistisk materiale	22
3.1.1 Innledning om beslag	22
3.1.2 De materielle vilkårene for å ta beslag i journalistisk materiale	23
3.1.3 Kildevernets anvendelsesområde etter straffeprosessloven § 125	24
3.1.4 Vilkårene for å gjøre unntak fra kildevernet	27
3.2 Materielle vilkår for å rette kommunikasjonskontroll mot anlegg som tilhører journalist	28
3.2.1 Innledning om kommunikasjonskontroll	28
3.2.2 Kort om de alminnelige materielle vilkår for å iverksette kommunikasjonskontroll	30
3.2.3 Det materielle tilleggsvilkåret for å rette kommunikasjonskontroll mot journalist	30
3.2.4 Kommunikasjonskontroll der journalisten selv er mistenkt i saken	34
3.2.5 Kort oppsummering.....	36
4 Straffeprosesslovens prosessuelle vilkår	37
4.1 Personelle og prosessuelle regler ved beslag	37
4.1.1 Beslutningen om beslag	37
4.1.2 Gjennomgang av innhentet materiale.....	37
4.2 Personelle og prosessuelle regler ved bruk av kommunikasjonskontroll	38
4.2.1 Iverksettelse av kommunikasjonskontroll	38

4.2.2 Gjennomgang av innhentet materiale.....	44
4.2.3 Bruk og lagring av materiale innhentet ved kommunikasjonskontroll	50
5 Bevisføring av materiale innhentet ved kommunikasjonskontroll	53
6 Avsluttende bemerkninger.....	57
7 Kilder	59

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for oppgaven er pressens kildevern. Kildevernet er en rett for pressens representanter til å forholde seg taus om identiteten til anonyme kilder. Pressens rett til å verne sine kilder har en konstitusjonell forankring i Grunnloven¹ § 100 og en menneskerettslig forankring i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 10 om ytringsfrihet.² Dersom pressens kilder blir avdekket ved tvangsmidler, vil inngrepet også kunne ha en side mot retten til privatliv i Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8. Kildevernet gjelder ikke absolutt, verken etter EMK eller Grunnloven. Det kan gjøres inngrep i kildevernet der tunge motstridende interesser tilsier at journalisten oppgir sine kilder.

Den sentrale lovbestemmelsen om kildevern er straffeprosessloven § 125.³ Bestemmelsen er angitt som en relativ bevisfritaksregel, og gjelder som et unntak fra den alminnelige vitne- og forklaringsplikten overfor retten, men den gjelder ikke direkte på etterforskningsstadiet.⁴ Det er likevel på det rene at kildevernet, for at det skal gis den beskyttelse som forutsettes etter EMK artikkel 10 og Grunnloven § 100, også må få betydning på etterforskningsstadiet. En regel om vitnefritak ville være illusorisk dersom påtalemyndigheten, før saken bringes inn for retten, kunne omgå vernet ved å innhente kildeavslørende informasjon ved hjelp av tvangsmidler. Oppgavens hovedfokus er dermed på kildevernets beskyttelse ved politiets etterforskning av straffesaker, og i hvilken utstrekning kildevernet oppstiller skranker for bruk av tvangsmidler.

Tvangsmidler er av forskjellig karakter og kan ha ulike formål. Denne oppgaven begrenser seg til tvangsmidler som er egnet til å innhente og sikre bevis, og mer spesifikt til to typer tvangsmidler; beslag og kommunikasjonskontroll. Disse tvangsmidlene er valgt fordi de representerer viktige tvangsmidler innenfor henholdsvis de tradisjonelle og de nye etterforskningsmetoder.

---

¹ Kongeriket Noregs Grunnlov 17 mai 1814 (heretter Grunnloven).

² Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (heretter kalt EMK), vedtatt 4 november 1950, artikkel 10.

³ Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (heretter straffeprosessloven eller strpl.) § 125.

⁴ Strpl. § 108, jf. § 125.

Temaet for oppgaven er interessant i lys av de store endringene i bruk av tvangsmidler som har funnet sted siden 1999. Adgangen til å benytte skjulte tvangsmidler som ledd i etterforskningen av straffesaker har blitt betydelig utvidet. Som framstillingen vil vise kan tvangsmiddelbruk medføre en fare for at politiet gis tilgang til opplysninger som er unntatt vitneplikt. Samtidig som nye etterforskningsmetoder tillates i norsk rett, har utviklingen i Den europeiske menneskerettighetsdomstolens (heretter EMD) praksis gått i retning av et sterkere kildevern.⁵ Dette fordrer et behov for regler som ivaretar kildevernet ved bruk av tvangsmidler. Hvorvidt de norske rettsreglene har fulgt denne utviklingen i EMD, vil være gjenstand for vurdering.

Hovedproblemstillingen er dermed hvorvidt hensynet til kildevern, i lys av EMK, er tillagt tilstrekkelig vekt i norsk rett; både ved utformingen av de internrettslige lovbestemmelsene om tvangsmidler, og ved domstolenes rettsanvendelse i enkeltsaker.

1.2 De aktuelle hjemlene

Loven oppstiller ingen legaldefinisjon av begrepet ”tvangsmidler”. Tvangsmidler er imidlertid en fellesbetegnelse på etterforskningsmetoder som påtalemyndigheten kan benytte som ledd i en straffeforfølgning. Begrepsbruken ”tvang” indikerer at påtalemyndigheten alene, eller etter rettens beslutning, er gitt kompetanse til å iverksette og gjennomføre etterforskningsmetodene mot de impliserte parters vilje.⁶ Etterforskningsmetoder som gjennomføres uten at den bruken retter seg mot har kjennskap til det, slik som kommunikasjonskontroll, kalles skjulte tvangsmidler.⁷

I henhold til straffeprosessloven § 203 første ledd kan ting som antas å ha betydning som bevis beslaglegges inntil rettskraftig dom foreligger. Det følger av straffeprosessloven § 204 at beslagsadgangen begrenses av kildevernbestemmelsen i straffeprosessloven § 125.

Kildevernbestemmelsen har følgende ordlyd:

”Redaktøren av et trykt skrift kan nekte å svare på spørsmål om hvem som er forfatter til en artikkel eller melding i skriftet eller kilde for opplysninger i det. Det samme

---

⁵ Mer om kildevernets rekkevidde etter EMK i oppgavens punkt 2.1.

⁶ Ingvild Bruce og Geir Sunde Haugland, *Skjulte tvangsmidler*, Oslo 2014, s. 14.

⁷ Ingvild Bruce og Geir Sunde Haugland, *Skjulte tvangsmidler*, Oslo 2014, s. 13.

gjelder spørsmål om hvem som er kilde for andre opplysninger som er betrodd redaktøren til bruk i hans virksomhet.”

Etter straffeprosessloven § 125 andre ledd tilkommer retten til å forholde seg taus om anonyme kilder, også andre som har fått kjennskap til kilden gjennom sitt arbeid, herunder journalister. De nærmere personelle reglene for hvilke pressefolk som omfattes av bestemmelsen vil ikke gjennomgås. Jeg vil heller ikke gå nærmere inn på hvilke massemedier som favnes av kildevernbestemmelsen.⁸

Som det framgår av sitatet ”kan” pressefolk nekte å forklare seg. Det vil som utgangspunkt si at kildevernet må påberopes av den som har rett til å forholde seg taus. Denne begrensningen er imidlertid ikke særlig aktuell ettersom pressen som regel alltid påberoper seg kildevern.⁹ Ved bruk av tvangsmidler bør det derfor oppstilles en presumpsjon for at retten til kildevern vil gjøres gjeldende av den som bruken retter seg mot.

Framstillingen vil ta utgangspunkt i kommunikasjonskontroll i medhold av straffeprosessloven § 216a.¹⁰ I henhold til bestemmelsen er kommunikasjonskontroll avlytting og kontroll av kommunikasjonsanlegg som mistenkte besitter eller antas å ville bruke. I 1999 ble regelens anvendelsesområde markant utvidet. Før lovendringen kunne telefonavlytting bare foretas i narkotikasaker, og saker om rikets sikkerhet. Etter gjeldende rett er det ikke primært kriminalitetstypen som er avgjørende for bruken, men strafferammen.¹¹ Bakgrunnen for lovendringen var en økning av de mest alvorlige formene for kriminalitet samt kriminalitet i organiserte lukkede miljøer.¹² Sett i sammenheng med disse endringene i kriminalitetsbildet

---

⁸ Men se ordlyden i strpl. § 125 for hvilke medier som omfattes: ”trykt skrift”, ”kringkasting” og ”annen medievirksomhet som i hovedtrekk har samme formål som avsier og kringkasting”. Etter EMK omfattes alle pressefolk uavhengig av hvilke massemedium de arbeider for, jf. Ina Lindahl, *Massemedienes kildevern*, Bergen 2009, s. 76. Eventuelle forskjeller i de personelle regler vil imidlertid ikke belyses pga. plassmangel.

⁹ Ina Lindahl, *Massemedienes kildevern*, Bergen 2009, s. 12.

¹⁰ Men se også strpl. § 222d om kommunikasjonskontroll i avvergende øyemed, og lov 4 august 1995 nr. 53 om politi (politiloven) § 17d om PSTs adgang til å benytte kommunikasjonskontroll.

¹¹ Strpl. § 216a første ledd bokstav a) og b).

¹² Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) s. 34.

ble det ansett nødvendig å utvide anvendelsesområde for kommunikasjonskontroll til andre former for kriminalitet.¹³

Under metodekontrollutvalgets utredning i 2009, ble det vurdert hvorvidt reglene om skjulte etterforskningsmetoder, i tilstrekkelig grad beskyttet kildevernet.¹⁴ Utredningen ledet til strengere vilkår for å rette kommunikasjonskontroll mot pressefolk. Etter dagens lovverk følger det av straffeprosessloven § 216 c andre ledd, at kontroll mot journalist bare kan foretas dersom det foreligger ”særlige grunner”.

1.3 Hensyn bak kildevernet

EMD har ved flere tilfeller framholdt at kildevernet er en nødvendig forutsetning for at pressen skal oppfylle sin funksjon som nyhetsformidler i samfunnet.¹⁵ Uten et slikt vern vil potensielle kilder kunne være mer tilbakeholdne med å kontakte pressen, og videreformidle samfunnsnyttig informasjon. Kildevernet skal dermed verne fortrolighetsforholdet mellom kilden og journalisten, og motvirke en dempende effekt, såkalt ”chilling effect”, på informasjonsformidlingen.

Hensynet bak kildevernet er dermed ikke å verne kilden eller journalisten direkte, men samfunnets interesse i å motta informasjon.¹⁶ Det er derfor ikke mulig å utpeke én enkelt rettighetshaver som har krav på hemmelighold etter bestemmelsen, i motsetning til mange av de øvrige bevisforbuds- og bevisfritaksregler. Hensynet til effektiv straffeforfølgning av straffesaker, og samfunnets behov for å oppklare slike saker er viktige mothensyn til samfunnets interesse i å motta informasjon. I alvorlige straffesaker der avsløring av kilden vil være av sentral betydning for oppklaring av saken, vil spørsmålet om kildevernets rekkevidde settes på spissen.

---

¹³ Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) s. 45 flg.

¹⁴ NOU 2009:15 Skjult informasjon – åpen kontroll, s. 330 flg.

¹⁵ Blant annet *Tillack v. Belgium*, Application no. 20477/05, Judgment 27 november 2007, avsnitt 53.

¹⁶ Blant annet Rt. 2010 s. 1381 avsnitt 52.

1.4 Kort om rettskildebildet

Kildevernets beskyttelse ved bruk av kommunikasjonskontroll ble vurdert inngående av metodekontrollutvalget i 2009. Utvalgets anbefalinger ledet deretter som nevnt til strengere materielle vilkår for å rette kommunikasjonskontroll mot pressefolk.¹⁷ Lovendringen trådte i kraft i 2013, og er således relativt ny. Det er ikke avsagt noen høyesterettsavgjørelser som omhandler kommunikasjonskontroll mot journalister etter bestemmelsen, og hva som ligger i begrepet ”særlige grunner”. Likeledes er det lite juridisk teori som er egnet til å gi veiledning for hva som ligger i begrepet, og hva som skal til for at kontroll mot journalister tillates etter norsk rett.

Ved bruk av beslag som etterforskningsmetode kommer straffeprosessloven § 125 til anvendelse. Den 20. november 2015 avsa Høyesterett en avgjørelse som markant utvidet anvendelsesområdet til kildevernbestemmelsen.¹⁸ Dette medfører at flere av de tidligere avsagte avgjørelser om kildevern og juridisk teori, ikke lenger gir uttrykk for gjeldende rett. På bakgrunn av at avgjørelsen er av ny dato vil det gis en framstilling av de konkrete endringene som avgjørelsen har medført, og dermed også en framstilling av den tidligere rettsstilstanden. Her finnes det flere sentrale kilder, blant annet har Lindahl skrevet en lærebok om massemedienes kildevern.¹⁹

I tillegg vil EMK, og spesielt praksis fra EMD, være av sentral betydning for forståelsen av de internrettslige reglene om beslag og kommunikasjonskontroll.

1.5 Forholdet til internasjonal rett

Retten til privatliv og vern om pressens kilder, er forankret i flere av Norges internasjonale forpliktelser.²⁰ Framstillingen vil imidlertid begrense seg til EMKs bestemmelser om kildevern i artikkel 10, og rett til privatliv i artikkel 8.

---

¹⁷ NOU 2009:15 Skjult informasjon- åpen kontroll s. 330 flg.

¹⁸ HR-2015-02308-A.

¹⁹ Ina Lindahl, *Massemedienes kildevern*, Bergen 2009.

²⁰ Blant annet International Covenant on Civil and Political Rights, vedtatt 16 desember 1966, artikkel 17 og artikkel 19, jf. lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) § 2 nr. 3.

Lovbestemmelsene om beslag og kommunikasjonskontroll må tolkes i samsvar med EMK. Dette er fordi konvensjonen er gjennomført og gitt forrang gjennom henholdsvis menneskerettsloven §§ 2 og 3.²¹ Reglene om kildevern er forankret og utviklet i EMDs praksis. Som tidligere framholdt har utviklingen i EMD gått i retning av et sterkere kildevern, noe som kommer til uttrykk i blant annet EMDs avgjørelser *Nagla v. Latvia* og *Saint-Paul Luxembourg v. Luxembourg* fra 2013²². EMDs praksis er dermed sentral i vurderingen av om de norske reglene er i samsvar med EMK.

EMD dømmer i enkeltsaker basert på et konkret saksforhold. På bakgrunn av dette kan det være tvil om EMDs avgjørelses rekkevidde og hvilken betydning avgjørelsene vil ha for den framtidige forståelsen av konvensjonen. Det kan også oppstå tilfeller der en konvensjonsbestemmelse er av betydning for nasjonal rett, men der EMD ikke har tatt stilling til et tolkningsspørsmål som oppstår. I slike tilfeller følger det blant annet av Rt. 2002 s. 557 at norske domstoler skal foreta en selvstendig tolkning av konvensjonen. Ved tolkningen skal domstolen anvende samme metode som EMD. Til tross for dette skal domstolene være tilbakeholdne med å tolke konvensjonen for dynamisk, idet konvensjonsutvikling først og fremst er EMDs oppgave.²³

Europarådets Ministerkomité har utformet en anbefaling om minstekrav til beskyttelse av pressens kildevern: Recommendation No. R (2000) 7. Rekommandasjonen er ikke rettslig bindende for Norge.²⁴ EMD har imidlertid ved flere tilfeller vist til rekommandasjonen, og brukt den som støtte for sine avgjørelser.²⁵ Det bør derfor kunne legges til grunn at EMD vil

---

²¹ Menneskerettsloven § 2 nr. 1, jf. § 3.

²² *Nagla v. Latvia*, Application no. 73469/10, Judgment 16 July 2013, og *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg*, Application no. 26419/10, Judgment 18 April 2013.

²³ Rt. 2002 s. 557, s. 565.

²⁴ Men Høyesterett har ved flere tilfeller vist til rekommandasjonen, se blant annet HR-2015-02308-A avsnitt 54 og Rt. 2013 s. 1290 avsnitt 32.

²⁵ Blant annet *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark*, Application no. 40485/02, 8 December 2005, og *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgment 22 November 2012.

følge rekommandasjonens minstekrav. Dette må i alle fall gjelde enkeltbestemmelser i rekommandasjonen som EMD konkret har vist til og vektlagt.

1.6 Veien videre

I punkt 2 gis det en generell framstilling av den menneskerettslige- og konstitusjonelle ramme for de internrettslige reglene i straffeprosessloven. Hovedfokus vil ligge på de menneskerettslige reglene. Det vil særlig tas sikte på å fastslå kildevernet anvendelse og rekkevidde etter EMK artikkel 10. Forholdet til artikkel 8 vil også omtales. I punkt 2.1.4, vil det gjøres rede for adgangen til å gjøre unntak fra konvensjonsrettighetene. Herunder vil spesielt lovkravet gjennomgås, med henblikk på hvilke krav som stilles til det nasjonale lovverket.

I punkt 3 vil det gjøres rede for de materielle vilkår som gjelder ved myndighetenes beslutning om henholdsvis beslag og kommunikasjonskontroll. Kildevernets rekkevidde og anvendelse etter norsk rett og EMK vil sammenlignes.

I punkt 4 vil de personelle og prosessuelle reglene, som gjelder ved iverksettelse av kommunikasjonskontroll og beslag, gjennomgås. Det fokuseres på reglene som gjelder ved kommunikasjonskontroll, herunder reglene som gjelder ved innhenting, gjennomgang og bruk av innhentet materiale. Lovgivningen om kommunikasjonskontroll preges av lite særregulering av hensyn til kildevern. Det vil derfor vurderes hvorvidt manglende regulering er problematisk i forhold til EMK.

I punkt 5 vil jeg gjennomgå adgangen til å føre journalistisk materiale som er innhentet ved bruk av tvangsmidler som bevis. Ettersom adgangen til å føre beslaglagt materiale som bevis vil sammenfalle med de materielle vilkår for og beslaglegge materiale, vil bevisreglene som gjelder ved kommunikasjonskontroll være i fokus.²⁶ Avslutningsvis vil punkt 6 inneholde en samlet vurdering av hvorvidt hensynet til kildevern tillegges tilstrekkelig vekt ved bruk av tvangsmidlene.

---

²⁶ Det kan tas beslag i dokumenter som ”antas å ha betydning som bevis”, jf. strpl. § 203.

2 Den menneskerettslige og konstitusjonelle ramme for de internrettslige reglene i straffeprosessloven

2.1 Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen

2.1.1 Prøvingssystematikken i EMD

I punkt 2.1 vil det gis en framstilling av de menneskerettslige reglene om kildevern og rett til privatliv ved bruk av tvangsmidler. Her gis det først en kort oppsummering av hvordan EMD går fram for å vurdere om konvensjonen er krenket.

Bruk av straffeprosessuelle tvangsmidler, slik som beslag og kommunikasjonskontroll, kan utgjøre konvensjonsstridige inngrep i retten til privatliv og kildevern. Ved EMDs vurdering av om det har skjedd et konvensjonsstridig inngrep i konvensjonsrettighetene, er det flere forhold som må vurderes. For det første må det vurderes om artiklene aktiveres. Det vil si om forholdet dekkes av den aktuelle konvensjonsbestemmelse. Dernest må det tas stilling til om statens handlemåte utgjør et inngrep i konvensjonsrettighetene. Dersom handlemåten utgjør et inngrep, må inngrepet ha hjemmel i lov, ha et av konvensjonens anerkjente formål og anses nødvendig basert på en proporsjonalitetsvurdering.²⁷

2.1.2 Kildevernets anvendelsesområde etter EMK artikkel 10 ved bruk av tvangsmidler

I det følgende vil det gis en framstilling kildevernets anvendelsesområde etter EMK artikkel 10, og hva som utgjør et inngrep i kildevernet ved bruk av tvangsmidler. EMK artikkel 10 nr. 1 har følgende ordlyd:

”Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers.”

EMK artikkel 10 angir således en rett til å ha meninger og til å motta og meddele informasjon, uten inngrep fra offentlige myndigheter. Pressen har en utstrakt beskyttelse

---

²⁷ Se eksempelvis EMDs framgangsmåte i avgjørelsen *Roemen and Schmit v. Luxembourg*, Application no. 51772/99, Judgment 25 February 2003, avsnitt 47 flg.

under artikkel 10.²⁸ Dette innebærer at begrensninger i pressens adgang til å innhente og videreformidle informasjon, vil kunne utgjøre inngrep i ytringsfriheten. Pressens rett til å forholde seg taus om anonyme kilder, utgjør en sentral del av pressefriheten. Kildevernets sentrale betydning for pressefriheten ble for første gang slått fast av EMD i saken *Goodwin v. The United Kingdom*.²⁹

I saker som omhandler kildevern, foretar EMD en overordnet vurdering av om statens handlemåte aktiverer rettighetene beskyttet under artikkel 10. For å fastslå det generelle anvendelsesområdet til bestemmelsen, er det nødvendig å avklare hva som menes med begrepet ”kilde” og hvilke opplysninger som er beskyttet.

Det framgår av EMDs praksis at med begrepet kilde menes ”any person who provides information to a journalist”.³⁰ Etter tidligere praksis fra EMD, herunder avgjørelsen *Nordisk Film & TV v. Denmark*, er det innfortolket en begrensning i begrepet ”provides”. Begrepet innebærer at kilden i utgangspunktet frivillig og bevisst må ha bidratt med informasjon til journalisten.

I avgjørelsen hadde en journalist, under forkledning og falskt navn, deltatt på møter for pedofile i Danmark. Under møtene hadde journalisten benyttet seg av skjult kamera og tatt notater, uten at de øvrige møtedeltakerne var klar over det. EMD fant at deltakerne ikke kunne anses som kilder i tradisjonell forstand. Et rettslig pålegg om å utlevere notatene og filmopptakene ble ansett for å utgjøre et inngrep i kildevernet. Den dempende effekten av utlevering av materialet kunne imidlertid ikke anses å være like framtreddende, sammenlignet med tilfeller der kildene bevisst hadde bidratt med informasjon til journalisten.³¹ Måten informasjonen hadde tilkommet journalisten på var imidlertid ikke avgjørende for kildevernets anvendelse, men for den påfølgende nødvendighetsvurderingen etter EMK artikkel 10 nr. 2.

---

²⁸ Harris, O’Boyle & Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 3. utgave, Oxford 2014, s. 640.

²⁹ *Goodwin v. The United Kingdom*, Application no. 17488/90, Judgment 27 March 1996.

³⁰ Blant annet *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgment 22 November 2012, avsnitt 86.

³¹ *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark*, Application no. 40485/02, 8 December 2005, s. 11.

Det neste spørsmålet er hvilke opplysninger som skal vernes. Omfanget av de vernede opplysninger ble oppsummert i avgjørelsen *Saint-Paul Luxembourg v. Luxembourg*:

”It understands ”information identifying a source” to include, as far as they are likely to lead to the identification of a source, both ” the factual circumstances of acquiring information from a source by a journalist” and ”the unpublished content of the information provided by a source to a journalist”.”³²

Som det framgår av sitatet over er det som utgangspunkt innholdet av opplysningene som er avgjørende for hvorvidt kildevernet aktiveres. Herunder hvorvidt materialet inneholder direkte eller indirekte opplysninger som er egnet til å avsløre journalistens kilder. Grensen mellom kildeavslørende og ikke-kildeavslørende materiale, kan imidlertid være vanskelig å trekke opp. Dette vil illustreres av sakene *Nagla v. Latvia* og *Saint-Paul Luxembourg v. Luxembourg*.

Saken *Nagla v. Latvia* omhandlet ransaking og omfattende beslag av elektronisk lagret data hos en programleder.³³ Under sendingen av TV-programmet ble det avslørt store sikkerhetsbrudd i skatteetatens databaser. Det ble også kjent at hennes journalistiske kilde til informasjon hadde brutt seg inn i databasen og lastet ned flere dokumenter. Påtalemyndigheten hadde klart å finne fram til kildens identitet ved å identifisere IP-adressen som var brukt til å bryte seg inn i systemet. Formålet med ransakingen hos programlederen var å innhente bevis til straffesaken mot kilden.

Staten anførte at kildevernet ikke var til hinder for å ransake og beslaglegge materialet som var i programlederens besittelse, fordi kilden allerede var kjent. Denne anførselen ble imidlertid ikke tatt til følge:

”the seized data storage devices contained not only information capable of identifying her source of information, pertaining either to “the factual circumstances of acquiring information” from her source or to “the unpublished content” of that information, but also information capable of identifying her other sources of information. It does not

---

³² *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg*, Application no. 26419/10, Judgment 18 April 2013, avsnitt 50.

³³ *Nagla v. Latvia*, Application no. 73469/10, Judgment 16 July 2013.

need to be further demonstrated that the search yielded any results or indeed proved otherwise productive.”³⁴

Sitatet viser for det første at begrepet ”kilde” ikke er begrenset til kilden som er mistenkt for en straffbar handling, eller som av andre grunner er av interesse for straffesaken, men omfatter samtlige av journalistens kilder. For det andre er det ikke nødvendig å godtgjøre at materialet rent faktisk inneholder kildeavslørende opplysninger. I foreliggende sak fant retten det tilstrekkelig at påtalemyndigheten, med den vide fullmakten som ransakelsesordren innebar, hadde mulighet til å innhente slike opplysninger.

Tilsvarende synspunkter som i *Nagla v. Latvia* kommer til uttrykk i avgjørelsen *Saint-Paul Luxembourg v. Luxembourg*. I denne saken fant imidlertid retten det klart, at materialet ikke inneholdt opplysninger som direkte avslørte anonyme kilder. Det ble ikke funnet nødvendig å vurdere hvorvidt materialet inneholdt indirekte opplysninger om anonyme kilder.³⁵ I begge av de to foregående sakene ble kildevernet aktivert, og det ble konstatert konvensjonsbrudd som følge av at ransakingen og beslaget var et uforholdsmessig inngrep i kildevernet.

Avgjørelsene tyder på at kildevernet aktiveres der tvangsmiddelbruken rettes mot en journalist, og at innholdet av det innhentede materialet er av underordnet betydning for kildevernets anvendelse. Dette må i alle fall gjelde som et utgangspunkt. I begge sakene var det tatt omfattende beslag som følge av vide ransakelsesfullmakter. De vide fullmaktene og omfanget av beslaget synes å ha spilt inn ved vurderingen.

Spørsmålet er om kildevernet ville ha blitt aktivert dersom fullmaktene hadde vært utformet snevrere. Saken *Nordisk Film & TV v. Denmark* gjaldt utleveringspålegg av en avgrenset del av journalistens materiale. Retten fant det klart at materialet ikke omfattet direkte eller indirekte opplysninger om identiteten til anonyme kilder.³⁶ Til tross for dette fant retten at EMK artikkel 10 kom til anvendelse. Det ble uttalt at ”a compulsory hand over of research material may have a chilling effect on the exercise of journalistic freedom of expression”.³⁷

---

³⁴ *Nagla v. Latvia*, Application no. 73469/10, Judgment 16 July 2013, Avsnitt 82.

³⁵ *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg*, Application no. 26419/10, Judgment 18 April 2013, avsnitt 54.

³⁶ *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark*, Application no. 40485/02, 8 December 2005.

³⁷ *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark*, Application no. 40485/02, 8 December 2005, side 11.

Retten utelukket således ikke at selve overleveringen av journalistisk materiale, selv om det ikke er kildeavslørende, kan ha en dempende effekt på informasjonsformidlingen. Det ble uttalt at kildevernet har en todelt beskyttelse; dels skal journalisten vernes og dels skal kildevernet beskytte anonyme kilder som frivillig har bidratt med informasjon til pressen.

I avgjørelsen *Nagla v. Latvia* fant retten grunn til å presisere at vernet ikke er begrenset til opplysninger som direkte eller indirekte avslører anonyme kilder, selv om det innhentede materialet var av en slik karakter i den foreliggende sak.³⁸

Etter gjennomgangen av disse sakene er det på det rene at kildevernet aktiveres uavhengig av hvorvidt materialet inneholder opplysninger om anonyme kilder eller ikke. Innholdet av de innhentede opplysninger og på hvilken måte materialet er blitt innhentet på, vil imidlertid kunne være av betydning ved avgjørelsen av om inngrepet anses nødvendig. Nødvendigheten av inngrepet vurderes etter en forholdsmessighetsvurdering.³⁹ Derfor vil sterke inngrep i kildevernet stille strenge krav til myndighetens begrunnelse for inngrepet. Jeg vil derfor knytte noen bemerkninger til hva som avgjør inngrepsstyrken, selv om dette ikke er av direkte betydning for kildevernets anvendelse.

Tradisjonelt sett har bruk av tvangsmidler, med det formål å avdekke anonyme kilder, blitt ansett for å utgjøre klare inngrep i kildevernet. I slike tilfeller befinner man seg i kjernen av kildevernet. Som framstillingen har vist har utviklingen i EMD gått i retning av et styrket kildevern. Kildevernet vil dermed kunne aktiveres utenfor dette kjerneområdet. Selv tilfeller der kildevernet berøres som en utilsiktet konsekvens, og der det er klart at avsløring av kilder ikke var inngrepets formål, har EMD funnet kildevernbestemmelsen anvendelig.⁴⁰ Formålet med inngrepet kan imidlertid ha betydning for nødvendighetsvurderingen.

Generelt nyter ikke-kildeavslørende materiale et svakere vern enn kildeavslørende materiale. Dette gjelder selv om det ikke er lett å fastslå et klart skille. Det kan imidlertid synes som om opplysninger som indirekte kan bidra til å avsløre kilder, er gitt et styrket vern sammenlignet

---

³⁸ *Nagla v. Latvia*, Application no. 73469/10, Judgment 16 July 2013, avsnitt 80 og avsnitt 95.

³⁹ *Roemen and Schmit v. Luxembourg*, Application no. 51772/99, Judgment 25 February 2003, avsnitt 51.

⁴⁰ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, 29 June 2006, avsnitt 145.

med tidligere. Dette underbygges av at EMD har konstatert krenkelse selv om materialet ikke inneholdt direkte opplysninger om anonyme kilder.⁴¹

Som tidligere framholdt ble det i avgjørelsen, *Nordisk Film v. Denmark*, lagt vekt på at kildene ikke frivillig hadde bidratt med informasjon til kilden, slik at vernet ikke kunne anses like sterkt. Det kan imidlertid synes som om forhold på kildens side og på hvilken måte informasjonen har tilkommet journalisten, spiller en beskjeden rolle også for nødvendighetsvurderingen. Når EMD i saken *Saint-Paul Luxembourg v. Luxembourg* konstaterte brudd, som følge av at kilder indirekte kunne avsløres, er det svært vanskelig å se for seg at forhold rundt den potensielle informasjonsutvekslingen spilte inn i rettens vurdering.

2.1.3 Forholdet mellom EMKs bestemmelser om kildevern og rett til privatliv ved bruk av tvangsmidler

EMK artikkel 10 og 8 er to selvstendige konvensjonsbestemmelser. Bruk av artiklene isolert sett eller samlet må basere seg på en konkurransvurdering.⁴² Dersom bruk av begge artiklene får fram flere sider ved inngrepet, vil artiklene kunne brukes samtidig. Selv om begge artiklene aktiveres, vil styrken av vernet kunne være forskjellig. I enkelte tilfeller vil kildevernet etter EMK artikkel 10 strekke seg lenger enn den generelle retten til privatliv etter EMK artikkel 8. Dette vil illustreres i det følgende.

Det framgår av EMK artikkel 8 at alle har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og korrespondanse. Samlet sett utgjør disse aspektene ”privatlivet”. Det framgår av EMDs avgjørelse, *Pretty v. The United Kingdom*, at begrepet dekker en persons fysiske og psykiske integritet.⁴³ Bruk av tvangsmidler, slik som kommunikasjonskontroll, dekkes av begrepet privatliv og korrespondanse. Det framgår av EMDs praksis at selve eksistensen av regler som tillater kommunikasjonskontroll, vil kunne utgjøre et inngrep i privatlivet til de persongrupper som risikerer å bli overvåket.⁴⁴ I saken *Halford v. The United Kingdom* ble det

---

⁴¹ *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg*, Application no. 26419/10, Judgment 18. April 2013.

⁴² Blant annet Jørgen All, *Rettstat og menneskerettigheter*, 3. utgave, Bergen 2011, s. 196.

⁴³ *Pretty v. The United Kingdom*, Application no. 2346/02, Judgment 29 April 2002, avsnitt 61.

⁴⁴ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, 29 June 2006, avsnitt 78.

gjort gjeldende at artikkel 8 ikke kom til anvendelse, fordi overvåkingen gjaldt telefonlinjer på en arbeidsplass.⁴⁵ Denne anførselen førte ikke fram:

”In the Court's view, it is clear from its case-law that telephonecalls made from business premises as well as from the home may be covered by the notions of "private life" and "correspondence" within the meaning of Article 8 para. 1 (art. 8-1)”⁴⁶.

EMK artikkel 8 vil dermed kunne aktiveres, uavhengig av om telefonkontrollen gjelder journalistens arbeids- eller privattelefon.

Bruk av tvangsmidler, slik som kommunikasjonskontroll, har først og fremst blitt vurdert etter EMK artikkel 8. Der overvåkingsmetoden rettes mot en journalist, vil inngrepet kunne utgjøre en krenkelse av både journalistens rett til privatliv og korrespondanse, og journalistens rett til å beskytte sine kilder. I avgjørelsen *Telegraaf Media v. The Netherlands*, fant retten det hensiktsmessig å foreta en samlet vurdering av hvorvidt lovkravet i henholdsvis EMK artikkel 10 og 8 var oppfylt. Dette var fordi vurderingene i stor grad gled over i hverandre.⁴⁷

Der tvangsmiddelbruken skjer i form av beslag og utleveringspålegg, er det ikke like klart at EMK artikkel 8 vil komme til anvendelse. Dette vil blant annet avhenge av innholdet, omfanget og framgangsmåten ved beslaget.⁴⁸ I saken *Nagla v. Latvia* var det tatt omfattende beslag som ledd i ransaking av boligen til en journalist. Klageren gjorde gjeldende at beslaget i hennes private PC, i tillegg til journalistisk materiale, inneholdt personlig informasjon. Klageren hevdet derfor at beslaget utgjorde et selvstendig inngrep i retten til privatliv. Ettersom klageren ikke hadde gjort rede for hvilke opplysninger det dreide seg om, kunne ikke retten ta stilling til hvorvidt beslaget utgjorde et selvstendig inngrep i privatlivet. Det ble likevel framhevet at slikt beslag normalt bare ble vurdert etter EMK artikkel 10.⁴⁹

---

⁴⁵ *Halford v. The United Kingdom*, Application no. 20605/92, Judgment 25 June 1997.

⁴⁶ *Halford v. The United Kingdom*, Application no. 20605/92, Judgment 25 June 1997, avsnitt 44.

⁴⁷ *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgement 22 November 2012, avsnitt 88.

⁴⁸ Blant annet *Nagla v. Latvia*, Application no. 73469/10, Judgment 16 July 2013, avsnitt 104.

⁴⁹ *Nagla v. Latvia*, Application no. 73469/10, Judgment 16 July 2013, avsnitt 104, jf. *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgement 22 November 2012, avsnitt 118 flg.

Utover dette synes det ikke som om artikkel 8 har vært påberopt ved siden av artikkel 10, der saken har omhandlet beslag og utleveringspålegg. I slike tilfeller vil trolig artikkel 10 gå lenger i å oppstille beskyttelse for journalistisk materiale enn artikkel 8. Retten til privatliv vil dermed få størst betydning for reglene om kommunikasjonskontroll.

2.1.4 Unntak fra kildevern og retten til privatliv

Dersom opplysningene som påtalemyndigheten ønsker å innhente, enten ved beslag eller kommunikasjonskontroll, er vernet i medhold av konvensjonen, må vilkårene for å gjøre unntak fra konvensjonsrettighetene i EMK artikkel 10 nr. 2 og EMK artikkel 8 nr. 2 være innfridd.

For det første må lovkravet være oppfylt. Lovkravet innebærer at inngrepet må skje med hjemmel i nasjonal lov, men det kreves også at loven oppfyller visse kvalitetskrav. For at kvalitetskravet skal anses oppfylt må inngrepshjemmelen være tilstrekkelig forutberegnelig og tilgjengelig.⁵⁰ I de senere år har EMD innfortolket et tredje kvalitetskrav; loven må inneholde tilstrekkelige sikkerhetsgarantier mot vilkårlig inngrep i konvensjonsrettighetene.⁵¹

For det andre må inngrepet ha et av konvensjonens anerkjente formål. Bruk av straffeprosessuelle tvangsmidler vil skje som ledd i oppklaringen av straffbare forhold. I henhold til artiklene er forebyggelse av kriminalitet et legitimt formål.⁵² Det er dermed på det rene at dette vilkåret er oppfylt ved bruk av tvangsmidler, og vilkåret vil ikke gjennomgås nærmere.

Endelig må inngrepet være nødvendig i et demokratisk samfunn. Adgangen til å gjøre unntak fra retten til privatliv er snever.⁵³ Tilvarende gjelder for adgangen til å gjøre unntak fra kildevernet. Det framgår av avgjørelsen *Goodwin v. The United Kingdom* at inngrep i

---

⁵⁰ *Weber and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, Judgment 29 June 2006, avsnitt 84.

⁵¹ *Sanoma Uitgevers B.V. v. The Netherlands*, Application no. 38224/03, Judgment 14 September 2010, avsnitt 82.

⁵² Se EMK art. 10 nr. 2, andre alternativ: "for the prevention of disorder and crime".

⁵³ *Buck v. Germany*, Application no. 41604/98, Judgment 28 April 2005, avsnitt 44.

kildevernet ”cannot be compatible with Article 10 (art.10) of the Convention unless it is justified by an overriding requirement in the public interest.”⁵⁴ Hvorvidt vilkåret er oppfylt, må avgjøres etter en konkret helhetsvurdering. Nødvendigheten av inngrepet avhenger av om:

“the interference met a pressing social need, whether it was proportionate to the legitimate aim pursued and whether the reasons given by the national authorities to justify it were relevant and sufficient”.⁵⁵

Som det framgår av sitatet bygger nødvendighetskravet på et strengt forholdsmessighetsprinsipp. Statene tilkjennes en viss skjønnsmargin ved avveiningen av de motstridende interesser, men denne skjønnsmarginen er snever i saker om kildevern.⁵⁶

2.1.4.1 Særlig om EMKs lovkrav ved bruk av tvangsmidler

Oppgavens hovedproblemstilling er hvorvidt de norske reglene om tvangsmidler i tilstrekkelig grad tar hensyn til kildevernet. Det vil derfor være av sentral betydning å fastslå hvilke krav EMK stiller til inngrepshjemmelen med sikte på å motvirke vilkårlige inngrep. Lovkravet etter EMK gjelder absolutt. Dette innebærer at dersom EMD finner at loven ikke tilfredsstillter konvensjonens kvalitetskrav, vil det bli konstatert krenkelse.⁵⁷ I dette punktet vil det gis en generell framstilling av lovkravet ved bruk av tvangsmidler. Konvensjonens lovkrav vil imidlertid gjennomgås grundigere ved framstillingen av de internrettslige inngrepshjemler, med sikte på å fastslå om disse tilfredsstillter EMKs kvalitetskrav.

Det følger av EMDs praksis at en sentral rettsikkerhetsgaranti, mot vilkårlig inngrep i kildevernet, er overprøving av inngrepets lovlighet utført av en dommer eller et annet upartisk og uavhengig organ.⁵⁸ Overprøvingen må bestå i en vurdering av hvorvidt samfunnsinteressene i å avsløre kilden kan legitimere tilsidesettelse av kildevernet i det

---

⁵⁴ *Goodwin v. The United Kingdom*, Application no. 17488/90, Judgment 27 March 1996, avsnitt 39.

⁵⁵ *Roemen and Schmit v. Luxembourg*, Application no. 51772/99, Judgment 25 February 2003, avsnitt 51.

⁵⁶ *Goodwin v. The United Kingdom*, Application no. 17488/90, Judgment 27 March 1996, avsnitt 40.

⁵⁷ Blant annet *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgment 22 November 2012, avsnitt 102.

⁵⁸ Særlig avgjørelsen *Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands*, Application no. 38224/03, Judgment 14 September 2010, avsnitt 90.

konkrete tilfellet.⁵⁹ Uten en slik overprøving, vil inngrep i kildevernet framstå som vilkårlig. Ved beslag kan den rettslige overprøvingen skje etter beslaget er tatt, men før politiet gis tilgang til det innhentede materialet.⁶⁰ Etter praksis fra EMD om kommunikasjonskontroll rettet mot journalist, synes det som om rettslig forhåndskontroll er påkrevd.⁶¹

Bruk av skjulte etterforskningsmetoder, slik som kommunikasjonskontroll, anses som et svært inngripende tiltak. Det stilles derfor strenge krav til inngrepshjemmelen. Det faktum at overvåkningsmetoden skjer i det skjulte medfører en økt risiko for myndighetsmisbruk. Det derfor helt avgjørende at reglene som hjemler bruk av skjulte etterforskningsmetoder er tilstrekkelig detaljerte og klare.⁶² Vage og skjønnsmessige inngrepshjemler vil dermed anses problematisk i forhold til lovkravet.

Som tidligere framholdt har bruk av telefonavlytting og andre skjulte etterforskningsmetoder, først og fremst blitt vurdert opp mot retten til privatliv i EMK artikkel 8. Basert på EMDs praksis, om skjulte etterforskningsmetoder, må loven inneholde følgende ”minimum safeguards” for at lovkravet skal anses innfridd:

”the nature of the offences which may give rise to an interception order; a definition of the categories of people liable to have their telephones tapped; a limit on the duration of telephone tapping; the procedure to be followed for examining, using and storing the data obtained; the precautions to be taken when communicating the data to other parties; and the circumstances in which recordings may or must be erased or the tapes destroyed”⁶³.

Som sitatet viser krever bruken av skjulte tvangsmidler detaljert regulering. Det stilles ikke bare krav om lovhjemmel for selve iverksettelsen av bruken, men også regler for hvordan det

---

⁵⁹ *Sanoma Uitgevers B.V v. the Netherlands*, Application no. 38224/03, Judgment 14 September 2010, avsnitt 90.

⁶⁰ *Sanoma Uitgevers B.V v. the Netherlands*, Application no. 38224/03, Judgment 14 September 2010, avsnitt 91.

⁶¹ *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgement 22 November 2012.

⁶² *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, Judgment 29 June 2006, avsnitt 93.

⁶³ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, Judgment 29 June 2006, avsnitt 95.

innhentede materialet skal behandles. Eksempelvis følger det av EMDs praksis at lagring og oppbevaring av personlig data vil kunne utgjøre et selvstendig inngrep i retten til privatliv.⁶⁴ Selve lagringen må derfor være hjemlet og nødvendig for å oppnå formålet.

I avgjørelsen *Telegraaf Media v. The Netherlands* ble det stilt spørsmål om overvåkning av journalister påkrevde ”special safeguards” utover de som fulgte av lovkravet etter EMK. art 8. Dette ble under henvisning til avgjørelsen *Weber and Saravia v. Germany* svart benektende. Dette gjaldt i den utstrekning regelverket som sådan var egnet til å begrense kildeavsløring til et unngåelig minimum.⁶⁵

Det kreves således ingen særregulering til beskyttelse av kildevernet, dersom lovverket for øvrig i tilstrekkelig grad sikrer kildevernet. Hvorvidt særregulering er påkrevd, vil dermed avhenge av hvilke andre sikkerhetsmarginer som loven oppstiller. Kildevernets særegenhet og særlige betydning for ytringsfriheten, kan imidlertid medføre at minstekravene til lov hjemmel, som følger av EMDs praksis om skjulte etterforskningsmetoder etter EMK artikkel 8, ikke anses tilstrekkelig.

2.2 Grunnloven §§ 100 og 102

Det framgår av Grunnloven § 100 at ytringsfrihet bør finne sted. Det er på det rene at kildevernet inngår som en del av ytringsfriheten etter Grunnloven, selv om dette ikke framgår eksplisitt av ordlyden.⁶⁶

I henhold til Grunnloven § 92 skal statens myndigheter respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i Grunnloven og i Norges bindende traktater om menneskerettigheter. EMDs avgjørelser vil likevel ikke ha samme prejudikativ virkning for Grunnloven som for konvensjonsbestemmelsene. Det framgår av høyesteretts praksis at det først og fremst er høyesteretts oppgave å tolke, avklare og utvikle Grunnlovens

---

⁶⁴ *Leander v. Sweden*, Application no. 9248/81, Judgment 26 March 1987, avsnitt 48.

⁶⁵ *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgement 22 November 2012, avsnitt 96.

⁶⁶ NOU 1999:27 ”Ytringsfrihet bør finde sted”, ny Grl. § 100, s. 241.

menneskerettighetsbestemmelser.⁶⁷ Dette innebærer at konvensjonsutviklingen som skjer gjennom EMDs praksis, ikke vil få direkte virkninger for forståelsen av Grunnloven § 100.

De nasjonale lovbestemmelsene må være i samsvar og tolkes i lys av Grunnloven. Det finnes imidlertid ingen høyesterettsavgjørelser som vurderer kildevernets anvendelse eller rekkevidde etter Grunnloven § 100. Ettersom det ikke finnes noen praksis om kildevernet etter Grunnloven § 100, vil Grunnlovens bestemmelse vanskelig kunne gi veiledning.

Der kildeavslørende opplysninger innhentes ved bruk av tvangsmidler, vil inngrepet også få en side mot Grunnloven § 102. Bestemmelsen angir at enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og kommunikasjon. Men også her er det tvilsomt om bestemmelsen er egnet til å gi veiledning ved siden av EMK artikkel 8. I avgjørelsen inntatt i Rt. 2015 s. 81 foretok retten en samlet vurdering av om avlytting av opptak innhentet ved kommunikasjonskontroll, som inneholdt samtaler med advokat, var i strid med Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8. Det ble konstatert brudd med både Grunnloven og EMK.

Begrunnelsen syntes imidlertid utelukkende å bygge på praksis fra EMD, slik at Grunnlovens bestemmelse ikke ble fylt med annet meningsinnhold enn det som følger av EMK artikkel 8.

3 Straffeprosesslovens materielle vilkår

3.1 Materielle vilkår for å ta beslag i journalistisk materiale

3.1.1 Innledning om beslag

Som en del av journalisters oppsøkende virksomhet kan de komme over opplysninger om straffbare- eller kritikkverdige forhold i det private eller det offentlige. Ofte kan slike opplysninger ha tilkommet journalisten fra personer som ønsker å være anonym. Ønsket om anonymitet kan være begrunnet i en frykt for represalier fra personer som kilden står i et avhengighetsforhold til, eksempelvis kildens arbeidsgiver. I andre tilfeller kan ønsket om anonymitet være begrunnet i en frykt for at det vil bli iverksatt straffeforfølgning mot kilden.

Det er derfor på det rene at påtalemyndigheten i enkelte tilfeller kan ha en interesse i å få tilgang til identiteten til anonyme kilder og innholdet av opplysningene som kilden har gitt til

---

⁶⁷ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57.

journalister. Dette gjelder spesielt dersom det framkommer opplysninger som tilsier at kilden selv har begått en straffbar handling. Der slike opplysninger kommer til uttrykk i journalisters dokumenter, notater, filmklipp eller lignende, inneholder loven bestemmelser som gir påtalemyndigheten en snever adgang til å overta besittelsen av materialet.

I det følgende vil jeg gi en framstilling av de materielle vilkår for å beslaglegge journalistisk materiale, og hvilke begrensninger i beslagsadgangen som følger av kildevernet. De materielle begrensningene av hensyn til kildevern, vil sammenlignes med begrensningene som følger av EMK.

3.1.2 De materielle vilkårene for å ta beslag i journalistisk materiale

I henhold til straffeprosessloven § 203 kan politiet beslaglegge ting ”som antas å ha betydning som bevis”. Det følger av rettspraksis at med begrepet ”bevis” menes alt som kan kaste lys over spørsmålet om det er begått en straffbar handling, og hvem som er den skyldige.⁶⁸

Beslagsadgangen begrenses imidlertid av straffeprosessloven § 204. I henhold til bestemmelsen kan det ikke tas beslag i dokumenter eller annet, dersom disse inneholder opplysninger som et vitne kan nekte å forklare seg om etter straffeprosessloven § 125.

Etter straffeprosessloven § 204 første ledd andre punktum, kan det tas beslag i dokumenter som omfattes av straffeprosessloven § 125, dersom det ”etter de nevnte bestemmelser kan pålegges vitneplikt i visse tilfeller”. Hvorvidt det aktuelle materialet kan beslaglegges, beror derfor på om det kan gjøres unntak fra kildevernet etter straffeprosessloven § 125 tredje ledd. I tillegg inneholder straffeprosessloven § 170a en generell bestemmelse om at bruk av tvangsmidler må være forholdsmessig. Det framgår av bestemmelsen at et tvangsmiddel bare kan brukes når det er ”tilstrekkelig grunn til det”, og at det ikke kan brukes ”når det etter sakens art og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep”. Straffeprosessloven § 170a vil imidlertid sjeldent tillegges selvstendig vekt der beslagsadgangen vurderes etter straffeprosessloven § 125. Dette er fordi vilkårene for å beslaglegge journalistisk materiale er strengere etter kildevernbestemmelsen. Kildevernbestemmelsen vil derfor, langt på vei, konsumere straffeprosessloven § 170a.

---

⁶⁸ Rt. 1998 s. 1839, s. 1840.

3.1.3 Kildevernets anvendelsesområde etter straffeprosessloven § 125

Kildevernets anvendelsesområde ble markant utvidet ved Høyesteretts avgjørelse avsagt 20. november 2015.⁶⁹ Det vil derfor gjøres rede for ordlyden straffeprosessloven § 125, og hvordan bestemmelsen tradisjonelt har blitt forstått. Deretter vil jeg redegjøre for kildevernets anvendelsesområde etter gjeldende rett. Som presisert innledningsvis vil ikke de personelle reglene for hvem som favnes av bestemmelsen belyses.

I henhold til straffeprosessloven § 125 kan journalister nekte å svare på spørsmål om hvem som er kilde for opplysninger i en artikkel eller melding, eller andre opplysninger som er ”betrodd” en representant for pressen til bruk i hans virksomhet.⁷⁰ Etter tidligere høyesterettspraksis kom ikke bestemmelsen til anvendelse der journalisten, i kraft av å være privatperson eller ved egne observasjoner, hadde innhentet informasjon ved hjelp av kilden.⁷¹ Omfanget av vernede opplysninger, var begrenset til opplysninger om identiteten til anonyme kilder. Fritaket fra forklaringsplikten gjaldt således ikke innholdet av de opplysningene som kilden hadde gitt.⁷² Tidligere praksis tok dermed ikke høyde for at utlevering av journalistisk materiale, uavhengig innhold og på hvilken måte informasjonen har tilkommet journalisten, kan ha en dempende effekt på informasjonsformidlingen.

I saken Rt. 2007 s. 1507 ble det vurdert hvorvidt journalistisk materiale kunne nektes utlevert etter straffeprosessloven § 170a. Tiltalte hadde begjært utlevert lydopptak av telefonsamtaler mellom en journalist og de tiltalte. De deler av lydopptaket som inneholdt opplysninger om anonyme kilder hadde blitt redigert vekk, slik at straffeprosessloven § 125 ikke kom til anvendelse.⁷³ Spørsmålet var om straffeprosessloven § 170a var til hinder for utlevering av lydopptakene. I den forbindelse uttalte lagmannsretten følgende:

”Etter lagmannsrettens syn er det likevel av betydning for den alminnelige oppfatning av pressen som nøytral instans, at upublisert materiale som pressen har gått kjennskap

---

⁶⁹ HR-2015-02308-A.

⁷⁰ Strpl. § 125 første ledd, jf. andre ledd.

⁷¹ Rt. 1996 s. 1375. Se også Ina Lindahl, *Massemedienes kildevern*, Bergen 2009, s. 97.

⁷² Rt. 1999 s. 532, s. 533.

⁷³ Rt. 2007 s. 1507 avsnitt 17.

til under arbeidet med en sak, bare rent unntaksvis utleveres, og da bare når vektige grunner taler for det.”⁷⁴

Kjæremålsutvalget sluttet seg imidlertid ikke til denne tolkningen. Det ble uttalt at lagmannsretten ga uttrykk for en uriktig forståelse av vurderingskriteriene i straffeprosessloven § 170a, og at listen var lagt for høyt når lydopptakene ikke avslørte anonyme kilder.⁷⁵ Avslutningsvis bemerket kjæremålsutvalget at: ”Det er vanskelig å se at utlevering i en slik situasjon, i alle fall i utgangspunktet, kan svekke tilliten til mediene eller den særlige rolle mediene har i vårt samfunn”.⁷⁶ Kjæremålsutvalget fant ikke grunn til å vurdere spørsmålet opp mot EMK artikkel 10. Etter det som er gjengitt av EMDs praksis, synes imidlertid lagmannsrettens lovtolkning og syn på journalistisk materiales vern, å være best i samsvar med EMD.

Ettersom man i norsk rett begrenset kildevernet til opplysninger om anonyme kilder, ble det ikke foretatt en forholdsmessighetsvurdering av nødvendigheten av å utlevere journalistisk materiale, slik som EMK krever. Avgjørelsen Rt. 2011 s. 1266 illustrerer problemstillingen. I saken ble en journalist pålagt å vitne om identiteten til en av sine kilder. Kilden hadde allerede stått fram og bekreftet sin identitet. Høyesterett fant at kildevernet ikke ble aktivert i et slikt tilfelle, og journalisten ble pålagt vitneplikt. Idet kilden allerede hadde stått fram, ville et pålegg om å bekrefte kildens identitet vanskelig være av vesentlig betydning for sakens oppklaring. Avgjørelsen ble imidlertid avsagt under dissens, og er klaget inn for EMD.

Som tidligere framholdt ble kildevernets anvendelsesområde utvidet ved Høyesteretts avgjørelse 20. november 2015.⁷⁷ Saken gjaldt ransaking og beslag hos en Filmskaper. Filmskaperen arbeidet med en dokumentar om norske fremmedkrigere i Syria, og deres tilslutning til IS. Under arbeidet med dokumentaren hadde filmskaperen skaffet seg innpass i miljøet, og hadde intervjuet flere personer som planla å reise til Syria. En av de som hadde medvirket i dokumentaren, ble pågrepet av politiet idet han skulle reise til Syria, og politiet

---

⁷⁴ Lagmannsrettens uttalelse (LB-2007-155666) sitert av Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 2007 s. 1507, avsnitt 21.

⁷⁵ Rt. 2007 s. 1507 avsnitt 24.

⁷⁶ Rt. 2007 s. 1507 avsnitt 24.

⁷⁷ HR-2015-02308-A.

ønsket å bruke filmmaterialet som bevis. Politiets sikkerhetstjeneste ransaket filmskaperens hjem, og tok med seg uredigert filmmateriale, som ble forelagt retten for gjennomgang. Retten fant at filmskaperen falt innenfor den personkrets som kan påberope seg kildevern. Spørsmålet for retten var dermed om kildevernet var til hinder for å beslaglegge filmmaterialet.

Under Høyesteretts behandling av saken, ble det prinsipielt gjort gjeldende at kildevernet måtte vike. Subsidiært påstod påtalemyndigheten at beslaget måtte opprettholdes, men slik at de deler av materialet som inneholdt opplysninger om uidentifiserte kilder, ble redigert bort. For den foreliggende drøftelse, er det påtalemyndighetens subsidiære påstand som er av størst interesse. Høyesterett fant ikke grunn til å ta påstanden til følge. Det ble vist til at det er usikkert hvor langt kildevernet etter EMK artikkel 10 rekker i slike tilfeller. Utover dette uttalte retten følgende:

”Forutsetningen for Bs deltakelse i filmopptakene var at han skulle være anonym. At hans identitet ble kjent for PST, skyldtes utelukkende etterforskningen. De hensyn som begrunner kildevernet, tilsier tilbakeholdenhet med å godta beslag i en slik situasjon.”⁷⁸

Det ble vist til at selve plikten til å utlevere journalistisk materiale, kan ha skadevirkninger for pressens ytringsfrihet.⁷⁹ I tillegg ble det lagt vekt på at det som ble sagt i filmopptakene, kunne avsløre andre kilder, og at det måtte antas å være vanskelig og foreta en utskilling. Endelig ble det vektlagt at det var usikkert om materialet hadde bevisverdi.

Før denne avgjørelsen bygget norsk rett på et skille mellom kildeavslørende informasjon, og ikke-kildeavslørende informasjon. Gjennomgangen av EMDs praksis og Høyesteretts avgjørelse, har vist at materialets innhold ikke er bestemmende for kildevernets anvendelse. Etter gjeldende praksis vil man, i tråd med EMD, kunne nyansere vernet ettersom hvilke opplysninger som det beslaglagte materiale inneholder. Det vil også åpne for en bredere vurdering av den dempende effekten på informasjonsformidlingen, som beslag av journalistisk materiale vil kunne ha i det konkrete tilfellet.

---

⁷⁸ HR-2015-02308-A avsnitt 81.

⁷⁹ HR-2015-02308-A avsnitt 81, jf. avsnitt 57.

3.1.4 Vilkårene for å gjøre unntak fra kildevernet

Det følger av straffeprosessloven § 125 tredje ledd, at retten kan gjøre unntak fra kildevernet etter en samlet vurdering. Dette gjelder dersom to grunnvilkår er oppfylt. For det første må ”viktige samfunnsinteresser” tilsi at opplysningene gis. For det andre må avsløring av kilden være av ”vesentlig betydning for sakens oppklaring”.

Det framgår av forarbeidene at begrepet ”samfunnsinteresser” ikke bare omfatter staten eller det offentliges interesser, men også fellesskapsinteresser eller allmenne interesser som gjør seg gjeldende i samfunnet.⁸⁰ Informasjonen om kildens identitet må være relevant og av vesentlig betydning for oppklaring av den aktuelle sak.⁸¹ Dette innebærer at dersom den samfunnsinteresse som tilsier at opplysningene gis, kan ivaretas på annen måte enn ved avhør av pressefolk, vil det ikke være adgang til å pålegge vitneplikt. Selve bevisverdien vil også være av betydning. Dersom det er usikkerhet hvorvidt pålegg om å oppgi kilden vil kunne bidra til sakens oppklaring, vil det sjeldent pålegges vitneplikt.⁸²

Dersom kilden har avdekket forhold som det var av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent, skjerpes kravene. I slike tilfeller kan det bare pålegges vitneplikt dersom det er ”særlig påkrevd”.⁸³ Etter forarbeidene er regelen begrunnet med at det er den samfunnsrelaterte journalistikken, som er den mest beskyttelsesverdige formen for journalistisk virksomhet.⁸⁴

Dersom vilkårene for å gjøre unntak fra kildevernet er innfridd, må retten foreta en samlet vurdering av hvorvidt journalisten skal pålegges å utlevere opplysningene. Det framgår av Høyesteretts kjennelse inntatt i Rt. 2010 s. 1381 at kildevernet langt på vei er absolutt, og at det må foreligge meget tungtveiende hensyn for å pålegge vitneplikt.⁸⁵ I samme avgjørelse uttaler førstvoterende:

---

⁸⁰ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) s. 24.

⁸¹ NOU 1988:2 Kildevern, offentlighet i rettspleien, s. 18.

⁸² Rt. 2013 s. 1290, avsnitt 33 og HR-2015-02308-A.

⁸³ Strpl. § 125 tredje ledd andre punktum.

⁸⁴ Ot.prp. nr. 55 (1997-1998) s. 24.

⁸⁵ Rt. 2010 s. 1381 avsnitt 61.

”Ved vurderingen av om det her skal gjøres unntak fra kildevernet, finner jeg det riktig å legge til grunn den mer langsiktige effekten av å skulle gjøre unntak - den såkalte «chilling effect», som ble fremholdt blant annet i Rt-1992-39 (på side 49) og Goodwinsaken”⁸⁶.

Dette innebærer at det i vurderingen av om kildevernet må vike, ikke bare skal avgjøres hvilken effekt på ytringsfriheten pålegg om vitneplikt har i det konkrete tilfelle, men også hvordan pålegget vil innvirke på den framtidige informasjonsformidlingen, og journalistenes adgang til å innhente informasjon ved hjelp av potensielle kilder. Den høye terskelen for å gjøre unntak fra kildevernet som følger av Høyesteretts avgjørelser, synes å harmonere og være i samsvar med praksis fra EMD.

3.2 Materielle vilkår for å rette kommunikasjonskontroll mot anlegg som tilhører journalist

3.2.1 Innledning om kommunikasjonskontroll

I henhold til straffeprosessloven § 216a tredje ledd første punktum kan kommunikasjonsavlytting bestå i å ”avlytte samtaler eller annen kommunikasjon til og fra bestemte telefoner, datamaskiner eller andre anlegg for elektronisk kommunikasjon som den mistenkte besitter eller antas å ville bruke”. Avlyttingsadgangen er ikke begrenset til overvåking av samtaler, men omfatter også overvåking av bilde, tekst og filmklipp, så lenge disse overføres mellom to kommunikasjonsanlegg.⁸⁷

Det ligger dermed i tvangsmidlets karakter og egenart, at kontrollen vanskelig kan begrenses til det som er relevant for saken. Tilsvarende er det utfordrende å forhindre at kontrollen fanger opp opplysninger, som politiet i medhold av reglene om bevisfritak og bevisforbud, ikke har adgang til å innhente. I og med at kommunikasjonskontroll er en svært inngripende etterforskningsmetode, er vilkårene for å benytte metoden gjennomgående streng. Loven oppstiller også enkelte begrensninger som skal sikre at utenforstående i minst mulig grad berøres.

---

⁸⁶ Rt. 2010 s. 1381 avsnitt 62.

⁸⁷ Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) s. 156.

En sentral begrensning i avlyttingsadgangen er at avlytting bare kan skje av bestemte kommunikasjonsanlegg, og anlegg som mistenkte besitter eller antas å ville bruke.⁸⁸ Metodeutvalget fremmet forslag om å utvide bestemmelsen til å omfatte kontroll av kommunikasjonsanlegg som mistenkte antas å ville ringe til.⁸⁹ En slik regel ble ansett å være for inngripende, og medføre en økt fare for at utenforstående ville rammes. Forslaget ble dermed forkastet av departementet.⁹⁰

Selv om loven oppstiller en klar begrensning med hensyn til hvilke anlegg som kan overvåkes, vil kildevernet kunne berøres av kommunikasjonskontroll. For det første vil kildevernet kunne berøres dersom journalisten selv er mistenkt for en straffbar handling, som etter loven hjemler bruk av kommunikasjonskontroll.

Gitt at journalisten ikke selv er mistenkt for en straffbar handling, vil kildevernet kunne berøres av kommunikasjonskontroll i to tilfeller: For det første dersom journalisters kommunikasjonsanlegg avlyttes fordi mistenkte antas å ville bruke dem. For det andre dersom journalisten bruker som kilde en person som er mistenkt for en straffbar handling, og som derfor er underlagt kommunikasjonskontroll.⁹¹ Når det gjelder sistnevnte tilfelle, vil det være svært vanskelig å forhindre at journalister avlyttes, fordi politiet på forhånd ikke vet hvem mistenkte vil ringe til. Etter EMDs praksis er slik utilsiktet overvåking av journalist ikke ansett for å utgjøre et stort inngrep i kildevernet.⁹²

I det følgende vil de materielle vilkår for å rette kommunikasjonskontroll mot journalist gjennomgås. Først vil jeg gjøre rede for adgangen til å overvåke journalistens anlegg som følge av at mistenkte antas å ville bruke dem. Deretter vil det knyttes noen bemerkninger til avlyttingsadgangen der journalisten selv er mistenkt for en straffbar handling.

---

⁸⁸ Strpl. § 216a tredje ledd første punktum.

⁸⁹ NOU 1997:15 Etterforskningsmetoder kriminalitet punkt 6.2.5 (dokumentet mangler sidetall).

⁹⁰ Ot.prp.nr. 64 (1998-1999) s. 60.

⁹¹ NOU 2009:15 Skjult informasjon- åpen kontroll s. 330.

⁹² *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, 29 June 2006 avsnitt 151.

3.2.2 Kort om de alminnelige materielle vilkår for å iverksette kommunikasjonskontroll

De materielle vilkår for å iverksette kommunikasjonskontroll framkommer av straffeprosessloven § 216a.⁹³ I henhold til bestemmelsens første ledd bokstav a) kan retten ved kjennelse gi politiet tillatelse til å foreta kommunikasjonsavlytting, når noen med skjellig grunn mistenkes for en handling eller forsøk på en handling som etter loven kan medføre straff av fengsel i 10 år eller mer. Etter bokstav b) er ikke strafferammen avgjørende for bruken, men kriminalitetstypen. Disse omfatter en del alvorlige straffbare handlinger slik som tilknytning til terrororganisasjoner, narkotikalovbrudd og ulovlig etterretningsvirksomhet.

Med ”skjellig grunn” menes god eller rimelig grunn. Etter rettspraksis framgår det at begrepet skal forstås som et krav om sannsynlighetsovervekt.⁹⁴ Dette innebærer at det må framstå som mer sannsynlig at mistenkte har begått, eller forsøkt begå, en straffbar handling som angitt i bestemmelsen enn at han ikke har det.

I tillegg må vilkårene i straffeprosessloven §§ 216c og 170a være oppfylt. I henhold til straffeprosessloven § 216c første ledd kan tillatelse til kommunikasjonskontroll bare gis derom det må antas at slik avlytting og kontroll vil være av vesentlig betydning for å oppklare saken, og at oppklaring ellers i vesentlig grad ville bli vanskeliggjort.

3.2.3 Det materielle tilleggsvilkåret for å rette kommunikasjonskontroll mot journalist

Dersom journalisten selv ikke er mistenkt for en straffbar handling, kan journalistens kommunikasjonsanlegg overvåkes dersom mistenkte antas å ville bruke dem. Begrepet ”antas” å ville bruke, innebærer ikke et krav om sannsynlighetsovervekt. Det kreves likevel at det basert på objektive kriterier er mulig å konstatere en viss sannsynlighet for bruk.⁹⁵ I tillegg må de alminnelige vilkårene, som gjengitt i punktet overfor, være oppfylt.

---

⁹³ Men se også strpl. § 222d om kommunikasjonskontroll i avvergende øyemed, og politiloven § 17d om PSTs adgang til å benytte kommunikasjonskontroll.

⁹⁴ Rt. 2011 s. 946 avsnitt 13, gjaldt varetektsfengsling, men det er alminnelig antatt at det samme skal legges til grunn for forståelsen av ”skjellig grunn” i strpl. § 216 a, jf. Hans Kristian Bjerke, Erik Keiserud og Knut Erik Sæther, *Straffeprosessloven*, 4. utgave, Oslo 2011, s. 741.

⁹⁵ Hans Kristian Bjerke, Erik Keiserud og Knut Erik Sæther, *Straffeprosessloven*, 4. utgave, Oslo 2011, s. 745.

I 2013 ble redaktører og journalister tilføyd gruppen profesjoner som nyter et særlig vern mot avlytting og kontroll i straffeprosessloven § 216c andre ledd andre punktum. I bestemmelsens opprinnelige form var det bare advokater, leger, prester eller andre, som erfaringsmessig fører samtaler av svært fortrolig art over telefonen, som var vernet. Journalister og redaktører ble ikke ansett for å falle innunder sistnevnte gruppe.⁹⁶ For at kontroll av kommunikasjonsanlegg som ”tilhører” representanter for de nevnte yrkesgrupper, må det foreligge ”særlige grunner”. Det framgår imidlertid av bestemmelsen at kravet ikke gjelder der journalisten selv er mistenkt i saken.

Det ble uttalt i forarbeidene til den opprinnelige ordlyden, at vilkåret om ”særlige grunner” gir uttrykk for et særlig sterkt forholdsmessighetsprinsipp.⁹⁷ Videre framheves det at de alminnelige grunner, som kan tale for kommunikasjonskontroll, må gjøre seg ekstra sterkt gjeldende. Som eksempler viser departementet til situasjoner der kommunikasjonskontroll synes å være den eneste etterforskningsmetoden som kan gi resultater, eller der det straffbare forhold alvorlighetsgrad tilsier at etterforskningsmetoden benyttes.⁹⁸ Saken må dermed gjelde en grovere straffbar handling, enn de som generelt hjemler bruk av kommunikasjonskontroll.

Loven oppstiller således ikke noe absolutt forbud mot å rette kommunikasjonskontroll mot anlegg som tilhører advokat, lege prest eller journalist. Det framgår imidlertid av rettspraksis at dersom det blir klart, enten før eller under kontrollen, at alle opplysninger vil omfattes av bevisfritak og bevisforbud vil det ikke være lovlig adgang til å foreta kontrollen.⁹⁹ Ettersom kildevernet ikke gjelder absolutt, vil denne begrensningen vanskelig gjøres gjeldende ved overvåking av journalisters kommunikasjonsanlegg.

Ved tilføyelsen av journalister og redaktører ble det ikke presisert at begrepet ”særlige grunner” skulle ha et annet meningsinnhold enn det som framkommer av tidligere forarbeider. Det framgår dermed ikke eksplisitt, verken i loven eller forarbeidene, at hensynet til kildevern skal tillegges vekt ved vurderingen av om vilkåret er innfridd. Dette må imidlertid ligge

---

⁹⁶ NOU 2009:15 Skjult informasjon –åpen kontroll, s. 330.

⁹⁷ Ot.prp. nr. 60 (2004-2005) s. 145.

⁹⁸ Ot.prp. nr. 60 (2004-2005) s. 145.

⁹⁹ Rt. 2009 s. 396. Saken gjaldt romavlytting, men det antas at tilsvarende må legges til grunn for kommunikasjonskontroll, jf. Ingvild Bruce og Geir Sunde Haugland, *Skjulte tvangsmidler*, Oslo 2014, s. 195.

implisitt til grunn i bestemmelsen. Spesielt tatt i betraktning at lovendringen tok sikte på å styrke kildevernet, og synliggjøre at kildevernet utgjør en markant begrensning i adgangen til å rette kommunikasjonskontroll mot journalisters virksomhet.¹⁰⁰

At retten er forpliktet til å foreta en interesseavveining, hvor hensynet til kildevern vurderes opp mot nødvendigheten av inngrepet, følger av EMDs praksis.¹⁰¹ Spørsmålet er imidlertid hvordan denne avveiningen skal foretas. Det ville være nærliggende å anta at vurderingen må følge samme mønster som interesseavveiningen i straffeprosessloven § 125 tredje ledd. Kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode, skiller seg imidlertid fra beslag og vitnepålegg i flere henseender.

For det første er det problematisk at retten, som skal ta stilling til spørsmålet om kommunikasjonskontroll skal tillates, ikke vet hvilke opplysninger som kontrollen vil innbringe. Retten kan vanskelig ta stilling til hvorvidt ”viktige samfunnsinteresser” tilsier at kildene avsløres, og hvorvidt opplysningene er av ”vesentlig betydning for sakens oppklaring”, i slike tilfeller. Det er spesielt vanskelig å ta stilling til bevisverdien av det innhentede materiale. Etter praksis om straffeprosessloven § 125 har retten vært tilbakeholden med å gjøre unntak fra kildevernet, dersom det har vært tvil rundt bevisverdien av kildeavsløringen. Dette gjelder selv i saker om alvorlige straffbare handlinger, slik som korrupsjon og tilknytning til terrororganisasjon.¹⁰²

For det andre står man i fare for å avsløre kilder som ikke er av direkte betydning for saken, ettersom det er vanskelig å begrense kontrollen til relevante opplysninger. Avsløring av kilder som ikke er av betydning for straffesaken, vil være i direkte motstrid med ordlyden og praktiseringen av straffeprosessloven § 125. Det er dermed på det rene at nødvendighetsvurderingen av om det skal gjøres unntak fra kildevern ved bruk av kommunikasjonskontroll, må bli forskjellig sammenlignet med vurderingen etter straffeprosessloven § 125.

---

¹⁰⁰ Prop.147 L (2012-2013) s. 151.

¹⁰¹ *Nagla v. Latvia*, Application no. 73469/10, Judgment 16 July 2013.

¹⁰² HR-2015-02308-A.

På bakgrunn av at retten ikke vet hvilke opplysninger som vil framkomme ved kontrollen må vurderingen av om ”særlige grunner” foreligger, nødvendigvis foretas på et mer overordnet plan. Herunder må det tas utgangspunkt i den dempende effekten på informasjonsformidlingen, som kommunikasjonskontroll rettet mot journalist vil kunne innebære. Denne må anses betydelig. Spesielt i dagens teknologiske samfunn, hvor kommunikasjon ved hjelp av tekniske kommunikasjonsanlegg, slik som telefoner og datamaskiner, er svært utbredt.

På den andre side må det vurderes hvorvidt hensynet til sakens oppklaring er tilstrekkelig tungtveiende til å gjøre unntak fra kildevernet. Herunder hvorvidt opplysningene, som påtalemyndigheten regner med vil framkomme ved kontrollen, er av betydelig verdi. Det vil i alle tilfeller være vanskelig å gi en individuell begrunnelse for at kildevernet må vike, fordi man på forhånd ikke vet med sikkerhet om kontrollen vil kunne bidra til sakens opplysning. Som det er gjort rede for vil retten være svært tilbakeholden med å gjøre inngrep i kildevernet, dersom bevisverdien av opplysningene ikke kan fastslås med sikkerhet.

Mye taler for at lovgiver ikke tok tilstrekkelig hensyn til de vanskelige tolkningsspørsmålene som kan oppstå ved rettens vurdering av om ”særlige grunner” foreligger. På bakgrunn av den skjønnsmessige formuleringen, er det vanskelig å fastslå når vilkårene for å rette kommunikasjonskontroll mot journalist er innfridd. Spørsmålet er om den skjønnsmessige formuleringen er i samsvar med lovkravet i EMK. Det er på det rene at det foreligger hjemmel for inngrepet. Etter EMDs praksis må imidlertid hjemmelen være tilstrekkelig presis og klar.¹⁰³ Skjønnsmessige vilkår for å foreta inngrep i konvensjonsrettighetene, er ikke i seg selv i strid med forutberegnelighetsvilkåret:

”A law which confers a discretion is not in itself inconsistent with the requirement of foreseeability, provided that the scope of the discretion and the manner of its exercise are indicated with sufficient clarity, having regard to the legitimate aim of the measure in question, to give the individual adequate protection against arbitrary interference”.¹⁰⁴

---

¹⁰³ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, Judgment 29 June 2006, avsnitt 93.

¹⁰⁴ *Olsson v. Sweden (No.1)*, Application no. 10465/83, Judgment 24 March 1988, avsnitt 61.

Det framgår av det siterte at rammen for myndighetenes skjønnsutøvelse må være tilstrekkelig avgrenset. Videre følger det av EMDs praksis at loven må inneholde bestemmelser som angir hvilke kriminelle handlinger som hjemler bruk av kommunikasjonskontroll, og hvem som risikerer å bli underlagt kontroll.¹⁰⁵ På bakgrunn av at det norske regelverket inneholder slike bestemmelser, er myndighetenes diskresjonære kompetanse begrenset. Selv om ordlyden i straffeprosessloven § 216c er skjønnsmessig, bygger ikke hjemmelen utelukkende på myndighetens skjønn, men konkrete kriterier i straffeprosessloven § 216a må også være oppfylt. All uttaler i relasjon til EMKs lovkrav ved bruk av tvangsmidler at:

”En viss vaghet kan være uunngåelig (og derfor akseptabel) i forhold til flere av disse regler. Dette gjelder nok særlig for materielle vilkår...Normalt vil det være lettere (og dermed påkrevd) å overholde presisjonskrav i forhold til flere av de regler som fastsetter den personelle og prosessuelle inngrepskompetanse...”¹⁰⁶

Hjemmelen for inngrepet synes derfor å oppfylle klarhetskravet etter EMK. Et annet spørsmål er om presisering av de materielle vilkår ville bidratt til større avklaring. Den underliggende problematikken er at det ikke er mulig å foreta en tilfredsstillende nødvendighetsvurdering før kontrollen er iverksatt. Forhåndskontroll alene er derfor generelt lite egnet til å motvirke vilkårlig inngrep i kildevernet. Det vil derfor være avgjørende at loven oppstiller andre sikkerhetsgarantier som er egnet til å beskytte kildevernet. Her vil det særlig være aktuelt å drøfte de prosessuelle og personelle reglene, som gjelder ved behandlingen av det innhentede materiale, noe som vil vurderes i oppgavens punkt 4.

3.2.4 Kommunikasjonskontroll der journalisten selv er mistenkt i saken

Det framgår av straffeprosessloven § 216c andre ledd andre punktum, at kravet om ”særlige grunner” ikke gjelder dersom journalisten selv er mistenkt i saken. For at kommunikasjonskontroll skal kunne foretas i slike tilfeller, er det tilstrekkelig at de alminnelige vilkårene for kommunikasjonskontroll er oppfylt.

---

¹⁰⁵ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, Judgment 29 June 2006, avsnitt 95.

¹⁰⁶ Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 3. Utgave, Bergen 2011, s. 125.

Det følger av Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse som omhandlet beslag, at kildevernet ikke faller bort med den begrunnelse at journalisten selv er mistenkt i saken.¹⁰⁷ Avgjørelsen har blitt kritisert i teorien. Kritikerne mener at det er urimelig dersom journalister skal kunne unndra seg beslag i større utstrekning enn andre siktede.¹⁰⁸ Det framgår imidlertid av forarbeidene at avgjørelsen gir uttrykk for gjeldende rett.¹⁰⁹

I henhold til EMDs praksis er journalistens status som mistenkt eller siktet, uten betydning for kildevernets anvendelse.¹¹⁰ Dette er naturlig hensett kildevernets bakenforliggende hensyn. Reglene er ikke direkte begrunnet i journalisten, eller kildens ønske om å forbli anonym, men samfunnets interesse å motta informasjon. Forhold på journalistens eller kildens side, bør derfor ikke være avgjørende for kildevernets anvendelse. Det kan derfor synes uheldig at adgangen til å rette kommunikasjonskontroll mot journalisten, er lempeligere der journalisten selv er mistenkt for en straffbar handling. På den andre side kan vernet ikke anses like sterkt der journalisten selv er mistenkt i saken. Selv om kildevernet aktiveres, vil den omstendighet at journalisten er mistenkt, kunne spille inn i nødvendighetsvurderingen.¹¹¹ Dersom kommunikasjonskontroll er den eneste etterforskningsmetoden som antas å ville frambringe bevis, vil nok nødvendighetskravet etter EMK artikkel 10 nr. 2 være innfridd.

Det framgår av forarbeidene at kravet om ”særlige grunner” heller ikke vil gjelde dersom den mistenkte deler kommunikasjonsanlegg med andre journalister.¹¹² Dette medfører etter min mening en unødvendig innsnevring av bestemmelsens anvendelsesområde. Man kan vanskelig ta høyde for at andre journalister benytter mistenktes telefon. Men dersom det før kontrollen iverksettes blir klart at kommunikasjonsanlegget er ment å disponeres av flere journalister, kan man vanskelig si at det aktuelle anlegget ”tilhører” den mistenkte.

---

¹⁰⁷ Rt. 2000 s. 531.

¹⁰⁸ Blant annet Johs Andenæs, *Norsk straffeprosess*, 4. Utgave, Oslo 2009, s. 321 og Prop.147 L (2012-2013) Endringer i straffeprosessloven mv., s. 155.

¹⁰⁹ Prop.147 L (2012-2013) s. 156.

¹¹⁰ Blant annet *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg*, Application no. 26419/10, Judgment 18. April 2013 og *Tillack v. Belgium*, Application no. 20477/05, Judgment 27 november 2007.

¹¹¹ Prop.147 L (2012-2013) s. 156.

¹¹² Prop.147 L (2012-2013) s. 156.

Ettersom straffeprosessloven § 216c andre ledd andre punktum ikke kommer til anvendelse der journalisten selv er mistenkt, er bestemmelsens formål å motvirke at utenforstående journalister berøres. Dette formålet vil best realiseres dersom unntak fra kravet om ”særlige grunner”, bare gjelder der kommunikasjonsanlegget er ment å disponeres av mistenkte personlig - enten privat eller i redaksjonen, eksempelvis mistenktes private mobiltelefon, datamaskin eller fasttelefon på kontoret. Dersom man legger departementets forståelse av bestemmelsen til grunn, vil kravet om ”særlige grunner” uthules og miste mye av sin praktiske betydning.

Dersom telefonen er tilgjengelig for et større antall personer i redaksjonen, kan det tenkes at kravet om ”særlige grunner” gjelder etter straffeprosessloven § 216c andre ledd første punktum. I henhold til Bjerke, Keiserud og Sæther, vil telefonen til en arbeidsplass med flere ansatte kunne omfattes.¹¹³

3.2.5 Kort oppsummering

Gjennomgangen av de materielle vilkår for å iverksette kommunikasjonskontroll har vist at vilkårene er strenge, og at det skal mye til før slik kontroll iverksettes mot journalist. Det bør derfor legges til grunn at kommunikasjonskontroll kan iverksettes på de vilkår som loven oppstiller, og at vurderingen vil tilfredsstillende kravene etter EMK. Ettersom bruk av kommunikasjonskontroll krever mistanke om alvorlige straffbare handlinger, og kontroll bare kan rettes mot anlegg som mistenkte besitter eller antas å ville bruke, vil det sjeldent være anledning til å benytte kommunikasjonskontroll utelukkende for å omgå kildevernet. Det er uheldig at kravet om ”særlige grunner” etter departementets syn ikke vil gjelde der journalisten deler kommunikasjonsanlegg med andre journalister. Til tross for dette er de alminnelige vilkår for å benytte kommunikasjonskontroll strenge, slik at nødvendighetskravet etter EMK artikkel 10 trolig vil være oppfylt likevel.

---

¹¹³ Hans Kristian Bjerke, Erik Keiserud og Knut Erik Sæther, *Straffeprosessloven*, 4. utgave, Oslo 2011, s. 751.

4 Straffeprosesslovens prosessuelle vilkår

4.1 Personelle og prosessuelle regler ved beslag

4.1.1 Beslutningen om beslag

I henhold til straffeprosessloven § 205 første ledd treffes beslutningen om beslag av påtalemyndigheten, og som hovedregel uten forutgående domstolskontroll. Etter bestemmelsens andre ledd kan påtalemyndigheten overlate beslutningen til retten, dersom ”særlige grunner” foreligger. I henhold til straffeprosessloven § 205 tredje ledd har ikke påtalemyndigheten adgang til å beslaglegge dokumenter eller annet, som besitteren ikke plikter å forklare seg om etter straffeprosessloven § 125. I slike tilfeller må beslutningen om beslag treffes ved rettens kjennelse.¹¹⁴

4.1.2 Gjennomgang av innhentet materiale

Selv om påtalemyndigheten ikke kan treffe beslutning om beslag, følger det av straffeprosessloven § 205 tredje ledd andre punktum at de ikke er avskåret fra å ta med seg dokumentene til retten for avgjørelse av om beslag kan tas. I slike tilfeller skal dokumentene forsegles i en lukket konvolutt i nærvær av besitteren.¹¹⁵ Dette innebærer at politiet ikke gis tilgang til materialets innhold før retten eventuelt har truffet beslutning om at beslaget opprettholdes. Som jeg vil gjøre rede for straks synes en slik framgangsmåte å være i tråd med EMK.

I henhold til EMDs praksis om lovkravet, skal beslutning om beslag av journalistisk materiale treffes av et uavhengig og upartisk organ. I saken *Sanoma Uitgevers v. The Netherlands* hadde påtalemyndigheten tatt beslag i en CD-rom som inneholdt fotografier av et ulovlig gateløp. Fotografiene var egnet til å avsløre identiteten til deltakerne, og var dermed omfattet av kildevernet. Påtalemyndighetene hadde beslaglagt materialet uten å innhente samtykke fra retten. EMD tilkjennega at det kan være vanskelig å gjennomføre domstolskontroll med inngrepets lovlighet før materialet fravendes besitteren. EMD uttalte at:

---

¹¹⁴ Strpl. § 205 tredje ledd.

¹¹⁵ Strpl. § 205 tredje ledd andre punktum.

”In such situations an independent review carried out at the very least prior to the access and use of obtained materials should be sufficient to determine whether any issue of confidentiality arises, and if so, whether in the particular circumstances of the case the public interest invoked by the investigating or prosecuting authorities outweighs the general public interest of source protection.”¹¹⁶

Sitatet tyder på at en etterfølgende kontroll kan være tilstrekkelig, og at politiet har adgang til å innhente slikt materiale. Avgjørende er imidlertid at vurderingen av hvorvidt det beslaglagte materialet er vernet og hvorvidt kildevernet må vike, må foretas før påtalemyndigheten gis tilgang til materialet. Dette innebærer at retten må gjennomgå det innhentede materialet med sikte på å sortere ut dokumenter eller lignende som påtalemyndigheten ikke kan beslaglegge etter EMK artikkel 10.¹¹⁷

Den nederlandske loven oppstilte imidlertid ikke krav om forhåndskontroll eller etterkontroll av inngrepets lovlighet. På bakgrunn av dette fant EMD at loven ikke inneholdt tilstrekkelige sikkerhetsmarginer mot vilkårlig inngrep, og inngrepshjemmelen tilfredsstilte således ikke konvensjonens kvalitetskrav.

4.2 Personelle og prosessuelle regler ved bruk av kommunikasjonskontroll

4.2.1 Iverksettelse av kommunikasjonskontroll

Det framgår av straffeprosessloven § 216 første ledd, at retten ved kjennelse kan gi politiet tillatelse til å foreta kommunikasjonsavlytting. Kjennelsen skal treffes uten at den mistenkte eller andre som rammes av kontrollen underrettes, eller gis adgang til å uttale seg.¹¹⁸ Det må

---

¹¹⁶ *Sanoma Uitgevers B.V v. the Netherlands*, Application no. 38224/03, Judgment 14 September 2010, avsnitt 91.

¹¹⁷ *Sanoma Uitgevers B.V v. the Netherlands*, Application no. 38224/03, Judgment 14 September 2010, avsnitt 92.

¹¹⁸ Strpl. § 216e andre ledd.

angis i kjennelsen hvilke kommunikasjonsanlegg som tillatelsen gjelder for¹¹⁹, og hvor lenge politiet har adgang til å avlytte det aktuelle anlegget.¹²⁰

Det er påtalemyndigheten som avgjør om det skal bes om rettens samtykke, og påtalemyndigheten må godtgjøre overfor retten at vilkårene for å foreta kommunikasjonskontroll er oppfylt.¹²¹ Denne maktfordelingen mellom retten og påtalemyndigheten er en viktig rettsikkerhetsgaranti ved inngripende etterforskningsmetoder, slik som kommunikasjonskontroll. Selv om hovedregelen er at beslutningen skal treffes ved rettens kjennelse, har påtalemyndigheten i medhold av straffeprosessloven § 216d kompetanse til å treffe beslutningen i hastetilfeller. Etter første ledd kan hastekompetanse benyttes hvis det er ”stor fare for at etterforskningen vil lide”, dersom påtalemyndigheten skulle vente på rettens beslutning. Bestemmelsen gjelder uavhengig av hvilket anlegg som kontrollen retter seg mot. Dette innebærer at også avlytting og kontroll av kommunikasjonsanlegg som tilhører journalist, kan besluttes av påtalemyndigheten.

Dersom påtalemyndighetens beslutning trer i stedet for kjennelse av retten, skal påtalemyndighetens beslutning snarest mulig, og senest 24 timer etter at kontrollen ble påbegynt, forelegges retten for godkjennelse.¹²² Dersom fristen ender på et tidspunkt utenom rettens ordinære kontortid, forlenges fristen til retten åpner igjen.¹²³ Dersom kontrollen iverksettes like før helgen eller på helligdager, kan det således gå flere dager før beslutningen blir forelagt retten.

Påtalemyndighetens hastekompetanse reiser prinsipielle betenkeligheter. I forarbeidene ble det imidlertid ansett nødvendig med en slik regel, ettersom bevismateriale kunne gå tapt dersom påtalemyndigheten måtte vente på rettens beslutning.¹²⁴ Det framgår av kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll sin årsrapport for 2012 at hastekompetanse

---

¹¹⁹ Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) s. 157.

¹²⁰ Som hovedregel kan ikke tillatelse gis for mer enn fire uker, men ved mistanke om overtredelse av lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) kapittel 17, kan tillatelse gis for inntil 8 uker dersom nærmere bestemte vilkår er innfridd, jf. strpl. § 216f første ledd.

¹²¹ Forskrift 31 mars 1995 om kommunikasjonskontroll nr. 281 § 1.

¹²² Strpl. § 216d første ledd andre punktum.

¹²³ Strpl. § 216d første ledd tredje punktum.

¹²⁴ NOU 2009:15 Skjult informasjon - åpen kontroll s. 167.

brukes i 35 % av alle saker om kommunikasjonskontroll.¹²⁵ Dette er betydelig sett i sammenheng med at hastekompetanse forutsettes å være unntaket. Til tross for at påtalemyndigheten benytter hastekompetansen i stor utstrekning, er det få tilfeller der retten finner at påtalemyndighetens beslutning ikke oppfyller lovens vilkår.¹²⁶

Retten etterkontroll er begrenset til en vurdering av om vilkårene for å iverksette kommunikasjonskontroll var oppfylt på det tidspunkt påtalemyndigheten traff sin beslutning. Retten skal påse at de alminnelige materielle vilkårene for å foreta kommunikasjonskontroll var innfridd, og at vilkårene for å benytte hastekompetanse etter straffeprosessloven § 216d var oppfylt.¹²⁷ I motsetning til det som gjelder ved påtalemyndighetens anmodning om beslag, kreves det ikke at retten gjennomgår materialet som er innhentet fra kontrollen ble iverksatt, fram til beslutningen ble forelagt retten.

Sett i sammenheng med den sentrale sikkerhetsgarantien som rettslig forhåndskontroll innebærer, vil jeg vurdere hvorvidt påtalemyndighetens hastekompetanse til å foreta kommunikasjonskontroll mot journalist, er i strid med lovkravet i EMK. Herunder vil det vurderes hvorvidt lovens ordning beskytter mot vilkårlig inngrep i konvensjonsrettighetene.

En sentral rettssikkerhetsgaranti mot vilkårlig inngrep, er overprøving av inngrepets lovlighet utført av et upartisk og uavhengig organ. I henhold til praksis om lovkravet, ved skjulte tvangsmidler, skal kontrollen helst utføres av en dommer.¹²⁸ EMD har imidlertid godtatt at andre organer foretar kontrollen, så lenge organet framstår som tilstrekkelig upartisk og uavhengig.¹²⁹ Spørsmålet er imidlertid om EMD oppstiller spesifikke krav med hensyn til når kontrollen skal utføres.

Det synes ikke som om forhåndskontroll av retten er et absolutt krav ved bruk av skjulte etterforskningsmetoder etter EMK artikkel 8. I avgjørelsen *Klass and others v. Germany* uttales det at:

---

¹²⁵ Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll's årsrapport 2012, s. 3. (Ikke opplyst i rapporten hvorvidt journalister har vært underlagt kommunikasjonskontroll i medhold av hastekompetansebestemmelsen.)

¹²⁶ NOU 2009:15 Skjult informasjon - åpen kontroll s. 167.

¹²⁷ Ingvild Bruce og Geir Sunde Haugland, *Skjulte tvangsmidler*, universitetsforlaget s. 196.

¹²⁸ *Klass and others v. Germany*, Application no. 5029/71, Judgment 6 September 1978, avsnitt 56.

¹²⁹ *Klass and others v. Germany*, Application no. 5029/71, Judgment 6 September 1978, avsnitt 56.

”Review of surveillance may intervene at three stages: when the surveillance is first ordered, while it is being carried out, or after it has been terminated”.¹³⁰

Som det framgår av det siterte kan den rettslige kontrollen utføres mens avlyttingen pågår, noe som vil være tilfelle ved påtalemyndighetens bruk av hastekompetanse. Den internrettslige ordningen synes derfor ikke å være direkte i strid med EMK artikkel 8. Det må dermed tas stilling til hvorvidt rettslig forhåndskontroll er påkrevd etter EMK artikkel 10, ved overvåking rettet mot journalist. I henhold til EMDs praksis framkommer det at overvåking av journalister ikke påkrever andre sikkerhetsmarginer, utover de som følger av EMK artikkel 8. Dette gjelder i den utstrekning regelverket som sådan er egnet til å begrense kildeavsløring til et unngåelig minimum.¹³¹

EMDs avgjørelse, *Telegraaf media v. The Netherlands*, gjaldt telefonavlytting rettet mot to journalister. Journalistene hadde publisert deler av et statlig konfidensielt dokument, og påtalemyndighetene ønsket å avdekke hvem som hadde lekket dokumentet.

Telefonavlyttingen tok således sikte på å avdekke journalistenes kilde til informasjon. Spørsmålet for EMD var hvorvidt lovkravet var oppfylt. EMD fant at inngrepet i saken ikke var ”prescribed by law” idet telefonavlyttingen ble iverksatt uten godkjenning av et uavhengig organ. Loven inneholdt således ikke tilstrekkelige sikkerhetsgarantier mot vilkårlig inngrep i pressens kildevern. Det ble uttalt at en vurdering, ”post factum”, ikke var tilstrekkelig fordi ”review, post factum, ... cannot restore the confidentiality of the journalistic sources once it is destroyed”.¹³²

Avgjørelsen tyder på at telefonavlytting, og tilsvarende overvåking av journalist, ikke er konvensjonsmessig med mindre tiltaket er gjennomgått og godkjent av et uavhengig organ

---

¹³⁰ *Klass and others v. Germany*, Application no. 5029/71, Judgment 6 September 1978, avsnitt 55.

¹³¹ *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgement 22 November 2012, avsnitt 96.

¹³² *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgement 22 November 2012, avsnitt 101.

forut for iverksettelse. Dette må i alle fall gjelde dersom formålet med kommunikasjonskontrollen er å avdekke journalistens anonyme kilde.¹³³

Sentralt for den videre vurderingen vil være å fastslå avgjørelsens rekkevidde. Spørsmålet er om kravet om forhåndskontroll er et absolutt vilkår der kommunikasjonskontroll rettes mot journalister, eller om kravet er begrenset til tilfeller der formålet er å avdekke anonyme kilder. Dette vil være av vesentlig betydning fordi avsløring av anonyme kilder sjeldent vil kontrollens formål, der norske myndigheter overvåker journalisters kommunikasjonsanlegg.

I saken *Weber and Saravia v. Germany* foretok myndighetene strategisk overvåking for å avverge alvorlige kriminelle handlinger mot den tyske stat. Etterforskningsmetoden innebar at de som utførte kontrollen, ikke kunne vite hvem som hadde blitt overvåket før materialet ble gjennomgått. Herunder kunne man ikke vite før etterpå hvorvidt journalister hadde blitt overvåket eller ikke. Selv om overvåkingsmetoden kunne ha en ”chilling effect”, ble inngrepet ansett langt mindre alvorlig sammenlignet med overvåking der formålet er å avdekke en kilde. Avgjørelsen tyder på at kravet til sikkerhetsmarginer er lempeligere, der overvåking av journalister og avsløring av kilder, anses som en utilsiktet konsekvens.

Spørsmålet om hvorvidt rettslig forhåndskontroll er påkrevd etter EMK artikkel 10, ble ikke satt på spissen i avgjørelsen *Weber and Saravia v. Germany*. Etter tysk rett måtte de som utførte kontrollen varsle et kontrollorgan hver måned, og gjøre rede for planlagte overvåkingstiltak.¹³⁴ Kontrollorganet måtte godkjenne overvåkingen før tiltaket kunne iverksettes. Tyske myndigheter hadde imidlertid en snever adgang til å benytte hastekompetanse.¹³⁵ Påtalemyndighetens hastekompetanse ble imidlertid ikke nevnt eller vurdert av EMD i relasjon til EMK artikkel 10. Dette tyder på at kravet om rettslig forhåndsprøving ikke strekker seg så langt at kravet aktiviseres der overvåking av journalist ikke er tilsiktet, men der myndighetene ikke kan utelukke at journalister rammes av kontrollen.

---

¹³³ Harris, O’Boyle & Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 3. utgave, Oxford 2014, s. 556.

¹³⁴ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, Judgment 29 June 2006, avsnitt 56.

¹³⁵ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, Judgment 29 June 2006, avsnitt 57.

Etter norsk rett har påtalemyndigheten hjemmel til å rette kommunikasjonskontroll mot anlegg som tilhører journalist, uten rettslig forhåndsprøving. I slike tilfeller vet påtalemyndigheten før kontrollen iverksettes, at det aktuelle anlegget tilhører en representant for pressen. Dette skiller seg fra saken *Weber and Saravia v. Germany*. Avsløring av kilder som følge av at journalistens telefon er underlagt kommunikasjonskontroll, kan nok betraktes som en utilsiktet konsekvens. Slik avsløring må likevel betraktes som en mer nærliggende konsekvens sammenlignet med saksforholdet i EMDs avgjørelse, fordi kontrollen rettes mot nettopp journalister. De norske regler om kommunikasjonskontroll, må derfor anses mer inngripende enn de tyske reglene om strategisk overvåking, og trekker klart i retning av at den norske ordningen med hastekompetanse er i strid med lovkravet i EMK artikkel 10.

De norske reglene om hastekompetanse ble ikke vurdert ved gjennomgangen av kildevernets beskyttelse ved bruk av skjulte tvangsmidler. Departementet uttalte i likhet med EMD, at forhåndskontroll av retten er en sentral rettsikkerhetsgaranti som bidrar til å oppfylle konvensjonsforpliktelsene etter EMK artikkel 10:

”Etter departementets oppfatning tilsier de strenge inngangsvilkårene som gjelder for bruk av skjulte tvangsmidler som kommunikasjonsavlytting og romavlytting, samt *forhåndskontroll* [min kursivering] gjennom krav om rettens tillatelse og de interesseavveiningene retten må gjøre i denne forbindelse, at det norske regelverket oppfyller konvensjonsforpliktelsene med hensyn til vern av pressens kilder etter EMK artikkel 10”¹³⁶

Der påtalemyndigheten beslutter kommunikasjonskontroll vil en slik forhåndskontroll ikke finne sted. Kontrollen som utføres av retten etter at kontrollen er iverksatt, kan tenkes å ha en preventiv effekt mot urettmessig bruk av kommunikasjonskontroll. Den preventive effekten ligger i at påtalemyndigheten må godtgjøre overfor retten at vilkårene for å iverksette kontrollen var oppfylt. Påtalemyndighetens beslutning vil like fullt ikke ha den samme objektive og uavhengige karakter som overprøving av retten. En etterfølgende kontroll av om vilkårene var oppfylt, kan således ikke likestilles med forhåndskontroll av retten eller et annet upartisk og uavhengig organ.

---

¹³⁶ Prop.147 L (2012-2013) s. 151.

Etter dette er det mye som taler for at de norske reglene om hastekompetanse, til å beslutte kommunikasjonskontroll rettet mot pressefolks kommunikasjonsanlegg, er i strid med lovkravet i EMK artikkel 10. Lovens ordning innebærer at kildeavslørende opplysninger, kan innhentes uten rettens samtykke, og uten andre garantier som sikrer at påtalemyndigheten ikke gis tilgang til materialets innhold. Etter EMD er ikke bruk av hastekompetanse i seg selv i strid med lovkravet, forutsatt at det etableres en ordning med rettslig gjennomgang av innhentet materiale.¹³⁷ Det bør derfor etableres en slik ordning i norsk rett for å tilfredsstillere konvensjonens lovkrav.

4.2.2 Gjennomgang av innhentet materiale

Under dette punktet forutsettes det at kommunikasjonskontrollen er iverksatt ved rettslig forhåndskontroll, og at kontrollen er rettet mot journalist - enten som følge av at journalisten selv er mistenkt, eller som følge av at mistenkte antas å ville bruke anlegg som tilhører journalisten. Som tidligere framholdt vil det være vanskelig ved rettslig forhåndskontroll å foreta en tilfredsstillende vurdering av nødvendigheten av å fravike kildevernet. Dette er fordi retten ikke vet hvilke opplysninger som vil innhentes. Ved etterkontroll vil retten være bedre i stand til å foreta en slik vurdering, og begrense påtalemyndighetens innsyn i opplysningene som er vernet i medhold av EMK artikkel 10.

I det følgende vil det vurderes hvorvidt straffeprosessloven krever rettslig gjennomgang av innhentet materiale. Dermed vil det vurderes hvorvidt rettslig gjennomgang er påkrevd etter EMK artikkel 8 og artikkel 10.

Straffeprosessloven inneholder ingen bestemmelser som direkte regulerer påtalemyndighetens adgang til å gjennomgå materiale innhentet ved kommunikasjonskontroll. Det er imidlertid forutsatt i forarbeidene og rettspraksis, at avlytting og gjennomgang av materialet primært tilkommer påtalemyndigheten.¹³⁸ Spørsmålet er imidlertid om reglene om bevisfritak og bevisforbud oppstiller begrensninger i påtalemyndighetens adgang til å gjennomgå innhentet materiale - herunder hvorvidt politiet kan høre gjennom journalisters samtaler. Heller ikke dette er regulert i loven.

---

¹³⁷ *Nagla v. Latvia*, Application no. 73469/10, Judgment 16 July 2013, avsnitt 88.

¹³⁸ Prop.147 L (2012-2013) s. 107 og Rt. 2015 s 81.

Under metodekontrollutvalgets utredning ble det eksplisitt tatt stilling til hvorvidt reglene om bevisforbud og -fritak, innebærer et forbud mot at påtalemyndigheten hører gjennom opptak fra kommunikasjonskontroll. Et mindretall av utvalget mente det var i strid med EMK artikkel 8, og at gjennomgang av materiale måtte skje ved rettslig kontroll. I henhold til flertallets syn kunne det ikke oppstilles et slikt forbud. Det ble vist til at vitnefritak- og vitneforbudsreglene ikke gjelder absolutt.¹³⁹ Departementet sluttet seg til flertallets syn:

”Departementet vil ikke tilrå en løsning der alt materiale som er innhentet ved skjulte tvangsmidler, og som potensielt kan inneholde informasjon som det ikke kan kreves vitneforklaring om, skal forelegges en domstol for gjennomgåelse. Det synes på denne bakgrunn nødvendig at politiet i en viss utstrekning må ha mulighet til å høre gjennom materiale som potensielt kan være omfattet av regler om vitneforbud- eller fritak.”¹⁴⁰

Det ble imidlertid inntatt en reservasjon for tilfeller der det er klart at avlyttingsmaterialet er unntatt innsyn. I slike tilfeller vil avlytting innebære at politiet ”med viten trenger inn i fortrolig informasjon, som nyter vern etter EMK artikkel 8 og de norske reglene om vitneforbud og -fritak”.¹⁴¹ Det må derfor være på det rene at avlytting ikke er tillatt dersom påtalemyndigheten på forhånd vet at opptakene er av en slik karakter.

I Høyesteretts kjennelse i Rt. 2015 s. 81 ble det vurdert hvorvidt politiet hadde adgang til å gjennomgå materiale som inneholdt samtaler med advokat. I henhold til straffeprosessloven § 216g første ledd bokstav b) skal materiale som omfattes av advokaters taushetsplikt etter straffeprosessloven § 119 slettes ”snarest mulig”. Slettingsplikten omfatter samtaler mellom klient og advokat, men ikke samtaler mellom advokat og andre samtaleparter.¹⁴² Spørsmålet var dermed om påtalemyndigheten kunne høre gjennom samtaler med sikte på å fastslå hvorvidt slettingsplikten ble aktivert, eller om materialet måtte oversendes retten for gjennomgang.

---

¹³⁹ NOU 2009:15 Skjult informasjon- åpen kontroll s. 257 flg.

¹⁴⁰ Prop.147 L (2012-2013) s. 107.

¹⁴¹ Prop.147 L (2012-2013) s. 109.

¹⁴² Rt. 2015 s. 81, avsnitt 11.

Høyesterett slo fast at verken loven eller forarbeidene oppstiller et krav om rettslig gjennomgang av innhentet materiale. Forsvareren anførte imidlertid at en rettslig gjennomgang av materialet måtte skje etter analogi fra reglene om beslag, idet reelle hensyn talte for at adgangen til gjennomgang ikke bør være forskjellig ettersom materialet er innhentet ved kommunikasjonskontroll eller beslag. Høyesterett avviste at adgangen til gjennomgang kunne skje etter analogi fra beslagsreglene. Det ble vist til at problemstillingene ble behandlet av ulike regelsett. Dels ble det vektlagt at lovgiver i beslagstilfeller bevisst hadde lagt gjennomgangsoppgaven til retten. I tillegg mente høyesterett at hensynene bak regelsettene var ulike, slik at man ikke nødvendigvis kunne legge de samme prinsippene til grunn.¹⁴³

Retten sluttet seg til uttalelsene i forarbeidene, og fant at det ikke kan være lovlig adgang til avlytting der påtalemyndigheten er klar over at samtalen er mellom advokat og klient. Spørsmålet var imidlertid om påtalemyndigheten kunne foreta avlytting der den vet at samtalen er med en advokat, men der det er usikkert om det dreier seg om en klientsamtale.¹⁴⁴

”Det ble – som tidligere referert- under lovbehandlingen forutsatt at gjennomhøring med dette formålet ikke vil være i strid med EMK artikkel 8, jf. nå også Grunnloven § 102...Jeg er likevel under en viss tvil kommet til at det følger av de prinsipper som kan utledes av EMDs praksis, at en slik gjennomhøring rammes av Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.”¹⁴⁵

Høyesterett la vekt på EMDs praksis hvor det framkommer at alle former for korrespondanse med advokat er vernet, uavhengig av om det dreier seg om en klientsamtale eller ikke.¹⁴⁶ På bakgrunn av dette fant retten at opptak, som inneholdt samtaler med advokat, måtte slettes før gjennomhøring. Eventuelt måtte det etableres en ordning med rettslig gjennomgang av innhentet materiale. Retten fant at en slik ordning ville tilfredsstillte kravene etter EMK

---

¹⁴³ Rt. 2015 s. 81 avsnitt 18.

¹⁴⁴ Rt. 2015 s. 81 avsnitt 25.

¹⁴⁵ Rt. 2015 s. 81 avsnitt 27.

¹⁴⁶ Rt. 2015 s. 81 avsnitt 27.

artikkel 8.¹⁴⁷ Etter EMDs praksis nyter advokatkorrespondanse et særlig sterkt vern.¹⁴⁸ Det er dermed ikke gitt at samtaler med journalister gis samme vern under EMK artikkel 8.

Rt. 2015 s. 81 gjaldt utilsiktet overvåking av korrespondanse med advokat. Det er dermed usikkert hva som gjelder der kontrollen iverksettes direkte mot advokater, eller andre yrkesutøvere som nyter særlig vern mot avlytting, slik som journalister. I slike tilfeller har retten allerede gitt sin tillatelse til å foreta kontrollen mot journalistens kommunikasjonsanlegg, og ofte etter de skjerpede vilkårene i straffeprosessloven § 216c andre ledd andre punktum.¹⁴⁹ Det er dermed på det rene at umiddelbar sletting av alt materiale som innhentes ved kontrollen, ikke vil være aktuelt. I motsatt fall ville formålet med kontrollen forspilles. Problematikken er imidlertid at kommunikasjonskontroll vanskelig kan begrenses til det som er relevant for saken. Ofte vil flere anlegg overvåkes samtidig, noe som medfører at store mengder opplysninger innhentes.¹⁵⁰ Dette innebærer en risiko for at påtalemyndigheten gis tilgang til kildeavslørende opplysninger, som ikke er av betydning for straffesaken. En rettslig gjennomgang er egnet til å luke ut slike opplysninger, og redusere styrken av inngrepet i kildevernet betraktelig.

Som det framgår av det som er gjengitt tidligere, er en slik rettslig gjennomgang ikke påkrevd etter norsk rett. Spørsmålet er imidlertid om EMK artikkel 8 og artikkel 10 oppstiller et krav om rettslig gjennomgang av innhentet materiale, der kommunikasjonskontroll har vært rettet mot journalist. Det vil først vurderes hvorvidt slik rettslig gjennomgang følger av EMKs lovkrav.

Det framgår av EMDs praksis om EMK artikkel 8 at loven, som omhandler bruk av skjulte tvangsmidler, blant annet må regulere ”the procedure to be followed for examining, using and storing the data obtained”.¹⁵¹ Selv om EMD har oppstilt krav om at regelverket må inneholde bestemmelser om gjennomgang av innhentet materiale, er det ikke eksplisitt tatt stilling til

---

¹⁴⁷ Rt. 2015 s. 81 avsnitt 28.

¹⁴⁸ Rt. 2015 s. 81 avsnitt 23.

¹⁴⁹ Dette gjelder med mindre journalisten selv er mistenkt i saken, jf. strpl. § 216c andre ledd andre punktum.

¹⁵⁰ Prop.147 L (2012-2013) s. 107.

¹⁵¹ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, Judgment 29 June 2006, avsnitt 95.

hvem som skal utføre denne.¹⁵² Det bør derfor legges til grunn at rettslig gjennomgang ikke er et absolutt krav etter EMK artikkel 8.

Spørsmålet er om EMK artikkel 10 oppstiller et slikt krav. Det kan synes som om EMD har funnet rettslig forhåndskontroll tilstrekkelig, og at det forutsettes at påtalemyndigheten gjennomgår materialet.¹⁵³ Dette underbygges av at EMD generelt har ansett lovkravet oppfylt, dersom bruken av tvangsmidler er iverksatt ved rettens godkjenning.¹⁵⁴ Det er dermed ikke holdepunkter for å si at rettslig gjennomgang av innhentet materiale er et absolutt krav etter EMK artikkel 10, der retten har godkjent tvangsmiddelbruken. Det må derfor legges til grunn at den norske ordningen som utgangspunkt oppfyller EMKs lovkrav.

Spørsmålet er imidlertid om rettslig gjennomgang kan være påkrevd etter nødvendighetskravet i EMK artikkel 10 nr. 2. Etter EMDs praksis vil inngrep i kildevernet være uforholdsmessig, dersom formålet kunne ha blitt realisert ved mindre inngripende tiltak.¹⁵⁵ Etter det som er gjengitt tidligere må det kunne legges til grunn at overlevering av alt materiale til påtalemyndigheten, er mer inngripende enn der retten gjennomgår materiale og utleverer de deler som er relevant for saken. Retten vil på så måte kunne motvirke at påtalemyndigheten urettmessig nyttiggjør seg av kildeavslørende opplysninger.

Det følger av EMDs praksis om ransaking at selv om tiltaket iverksettes ved rettens godkjenning, må påtalemyndighetens kompetanse ved utførelsen av tiltaket, være tilstrekkelig avgrenset i saker om kildevern.¹⁵⁶ I saken *Saint-Paul Luxembourg v. Luxembourg* hadde retten utformet en ransakelsesfullmakt som etter EMDs syn var for vid sett i sammenheng med formålet. EMD fant det problematisk at påtalemyndigheten alene og uten sikkerhetsgarantier, kunne avgjøre hvilke dokumenter som skulle beslaglegges. Idet påtalemyndigheten selv fikk gjennomgå materialet i journalistens besittelse, var det en fare for at påtalemyndigheten kunne komme over vernede opplysninger som ikke var relevant for

---

¹⁵² Rt. 2015 s. 81 avsnitt 26.

¹⁵³ *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and others v. The Netherlands*, Application no. 39315/06, Judgement 22 November 2012, avsnitt 101.

¹⁵⁴ Blant annet *Tillack v. Belgium*, Application no. 20477/05, Judgment 27 November 2007.

¹⁵⁵ *Roemen and Schmit v. Luxembourg*, Application no. 51772/99, Judgment 25 February 2003, avsnitt 56 flg.

¹⁵⁶ *Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg*, Application no. 26419/10, Judgment 18 April 2013, avsnitt 61.

saken.¹⁵⁷ Etter dette ble det konstatert krenkelse fordi formålet med ransakelsen kunne ha blitt realisert ved mindre inngripende tiltak.

Synspunktene som ble gjort gjeldende i saken *Saint-Paul Luxembourg v. Luxembourg* er ikke direkte overførbar til tilfeller der materialet innhentes ved kommunikasjonskontroll. I slike tilfeller er påtalemyndighetens kompetanse og innsyn begrenset, fordi det bare gis tilgang til materialet som har framkommet ved kontrollen. Det bør likevel kunne trekkes visse analogier. I likhet med det som gjelder ved ransaking, har retten gitt en forhåndsgodkjenning til å overvåke journalistens kommunikasjonsanlegg, men påtalemyndigheten står fritt til å vurdere hvilke deler av materiale som skal benyttes. Påtalemyndigheten står også i fare for å komme over opplysninger som omfattes av kildevernet, men som ikke er av betydning for straffesaken som begrunnet kontrollen.

Ettersom straffeprosessloven § 216a kun hjemler bruk av kommunikasjonskontroll der noen har begått eller forsøkt begå en straffbar handling, er det nærliggende å anta at brukens primære formål vil være å innhente bevis.¹⁵⁸ Dersom formålet med å overvåke journalisten er å innhente bevis, enten mot journalisten eller andre mistenkte, vil det sjeldent være avgjørende at påtalemyndigheten gis tilgang til materialet umiddelbart etter innhenting. Formålet med kontrollen vil dermed kunne realiseres selv ved rettslig gjennomgang av materialet. Dette taler for at den norske ordningen ikke er forholdsmessig.

Det som taler mot at inngrepet er uforholdsmessig, er at kommunikasjonskontroll bare benyttes ved alvorlige straffbare handlinger. I tillegg, som påpekt av departementet, vil en ordning med rettslig gjennomgang være svært tids- og ressurskrevende, ettersom kontrollen ofte varer lenge og mye materiale innhentes.¹⁵⁹ Videre vil en slik ordning innebære økt arbeidsbelastning for domstolene. Dette er momenter som trekker i retning av at den norske ordningen ikke er uforholdsmessig.

---

¹⁵⁷ *Saint-Paul Luxembourg S.A v. Luxembourg*, Application no. 26419/10, Judgment 18 April 2013, avsnitt 61.

¹⁵⁸ I motsetning til kommunikasjonskontroll i forebyggende og avvergende øyemed etter henholdsvis politiloven § 17d og straffeprosessloven § 222d.

¹⁵⁹ Prop.147 L (2012-2013) s. 107.

Som tidligere framholdt tilkjennes statene en viss skjønnsmargin ved avveiningen av de motstridende interesser. Det er dermed vanskelig å avgjøre hvorvidt påtalemyndighetens adgang til å gjennomgå journalistisk materiale innhentet ved kommunikasjonskontroll, generelt er uforholdsmessig. Her er det tilstrekkelig å fastslå at slik gjennomgang, etter nødvendighetsvurderingen som EMK artikkel 10 gir anvisning på, kan anses uforholdsmessig for å oppnå formålet og dermed være konvensjonsstridig.

4.2.3 Bruk og lagring av materiale innhentet ved kommunikasjonskontroll

Som det ble gjort rede for i foregående punkt har påtalemyndigheten adgang til å høre gjennom opptak som er innhentet ved kommunikasjonskontroll. Spørsmålet er imidlertid i hvilken utstrekning påtalemyndigheten kan nyttiggjøre seg av materialet, i hvilke tilfeller materialet kan lagres og når materialet må slettes.

Det framgår av straffeprosessloven § 216g første ledd bokstav a) at opptak eller notater som er gjort under kommunikasjonskontroll, som er uten betydning for forebyggelsen eller etterforskningen av straffbare forhold, snarest mulig skal slettes. Tilsvarende gjelder for opplysninger som er vernet i medhold av bevisforbud- og bevisfritaksreglene i straffeprosessloven §§ 117-120 og 122.¹⁶⁰ Begrunnelsen for sletteplikten er at avlytting og lagring er svært inngripende for den som rammes. Bruken kan legitimeres ved at opplysningene kan bidra til å oppklare alvorlige straffbare handlinger. Der opplysningene ikke er egnet til å oppklare saken, enten fordi de er uten bevisverdi eller fordi opplysningene ikke kan brukes som bevis av konfidensialitetshensyn, faller denne begrunnelsen igjennom og fortsatt lagring vil bli ansett som et uforholdsmessig inngrep.¹⁶¹

Utgangspunktet er derfor at påtalemyndigheten kan nyttiggjøre seg av opplysningene i den utstrekning disse er av betydning for forebyggelsen eller etterforskningen av straffbare forhold, med mindre opplysningene omfattes av straffeprosessloven § 216g første ledd bokstav b.¹⁶²

---

¹⁶⁰ Strpl. § 216 g første ledd bokstav b).

¹⁶¹ NOU 2009:15 Skjult informasjon-åpen kontroll s. 254.

¹⁶² Hjemmel for å bruke opplysningene til etterforskning framkommer av strpl. § 216i første ledd siste punktum bokstav a).

Metodekontrollutvalget foreslo å innføre straffeprosessloven § 125 om kildevern til reglene om sletteplikt ”snarest mulig”.¹⁶³ Det ble vist til at en slik regel ville innebære at påtalemyndigheten måtte oversende materialet til retten dersom de ønsker å bruke materialet som bevis, og derved unngå sletteplikt.

Forslaget ble imidlertid ikke fulgt opp av departementet.¹⁶⁴ Det ble vist til at kildevernbestemmelsen ikke er en absolutt bevisfritaksregel, til forskjell fra de øvrige bestemmelsene i straffeprosessloven § 216g. Etter departementets syn ville det være vanskelig for retten å vurdere hvorvidt kildevernet måtte vike, fordi man på etterforskningsstadiet ikke har den fulle oversikten over saken. Det ble uttalt at: ”Bevisbildet og inntrykket av sakens alvorlighetsgrad mv. kan se ganske annerledes ut i begynnelsen av en etterforskning, enn i sluttfasen.”¹⁶⁵ Dette kunne etter departementets syn medføre en fare for at bevismateriale som ikke var unntatt vitneplikt ble slettet.

Utgangspunktet er derfor at påtalemyndigheten kan lagre opplysningene fram til saken skal opp til domstolene. Fortsatt oppbevaring kan legitimeres ved at opplysningene muligens kan brukes som bevis. Hvorvidt lagring av journalistisk materiale er rettmessig etter EMK har ikke blitt vurdert av EMD. Lagring av materialet kan imidlertid ikke anses for å være et stort inngrep i kildevernet. Det framgår av kommunikasjonskontrollforskriften, at materialet skal lagres på forsvarlig og hensiktsmessig måte.¹⁶⁶ I tillegg følger det av straffeprosessloven § 216i første ledd at alle som har kjennskap til kontrollen er underlagt taushetsplikt. Der materialet lagres på betryggende måte fram til saken skal opp i retten, vil omfanget av personer som gis tilgang til materialet ikke utvides. Fortsatt lagring har dermed ingen framtreddende ”chilling effect”.

Det må imidlertid anses mer problematisk at påtalemyndigheten kan bruke opplysningene til etterforskningen av andre straffbare forhold.¹⁶⁷ Ettersom kildevernbestemmelsen ikke ble inntatt i slettingsregelen, er påtalemyndigheten ikke avskåret fra å nyttiggjøre seg av

---

¹⁶³ NOU 2009:15 Skjult informasjon- åpen kontroll s. 340.

¹⁶⁴ Prop.147 L (2012-2013) s. 162.

¹⁶⁵ Prop.147 L (2012-2013) s. 163.

¹⁶⁶ Forskrift 31 mars 1995 nr. 281 om kommunikasjonskontroll §§ 8 og 9.

¹⁶⁷ Strpl. § 216i første ledd siste punktum bokstav a).

opplysningene til etterforskningsformål. Dette gjelder i motsetning til opplysninger som omfattes av straffeprosessloven § 216g første ledd bokstav b), hvor det eksplisitt framgår av forarbeidene at påtalemyndigheten ikke kan bruke opplysningene til straffeforfølgning.¹⁶⁸ Dette er en uheldig konsekvens av at kildevernbestemmelsen ikke ble inntatt i slettingsregelen, og det synes ikke som om departementet var oppmerksom på dette.

EMD praksis kan tyde på at bruk av materiale innhentet ved kommunikasjonskontroll, til andre formål enn de som begrunnet kontrollen, er et stort inngrep i kildevernet og retten til privatliv. I avgjørelse *Weber and Saravia v. Germany* kom EMD med følgende uttalelse:

”transmission of personal data obtained by general surveillance measures without any *specific prior suspicion* [min kursivering] in order to allow the institution of criminal proceedings against those being monitored constitutes a fairly serious interference with the right of these persons to secrecy of telecommunications.”¹⁶⁹

Det framgår av sitatet at bruk av opplysninger til straffeforfølgning *uten forutgående mistanke* rettet mot vedkommende utgjør et sterkt inngrep i retten til privatliv. Retten fant at tilsvarende måtte legges til grunn etter EMK artikkel 10 og kildevernet.¹⁷⁰ Saken gjaldt strategisk overvåking som innebar at påtalemyndigheten ikke visste hvem som hadde blitt overvåket før materialet ble gjennomgått. De norske reglene om kommunikasjonskontroll er mer målrettet, ettersom det kreves ”skjellig grunn” til mistanke om et straffbart forhold som angitt i straffeprosessloven § 216a. Men dersom påtalemyndigheten bruker opplysningene til etterforskning av andre straffbare forhold, vil opplysningene benyttes uten forutgående mistanke om det straffbare forhold som etterforskes. Dette tilsier at bruk av materialet til straffeforfølgning av andre straffbare forhold, utgjør et alvorlig inngrep i kildevernet og retten til privatliv.

Som sagt vil bruk av opplysninger innhentet ved kommunikasjonskontroll, for et annet straffbart forhold enn det som begrunnet kontrollen, være et sterkt inngrep i retten til

---

¹⁶⁸ Prop. 147 L (2012-2013) s. 107.

¹⁶⁹ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, 29 June 2006, avsnitt 125.

¹⁷⁰ *WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany*, Application no. 54934/00, 29 June 2006, avsnitt 145, jf. avsnitt 79.

privatliv. I norsk rett har man imidlertid funnet at personverninteresser må vike til fordel for effektiv straffeforfølgning. Begrunnelsen er at den som har begått en straffbar handling, ikke har noen beskyttelsesverdig interesse i at opplysningene ikke brukes til etterforskning.¹⁷¹

Kildevernet står imidlertid i en særstilling fordi lovgiver eksplisitt har unntatt kildeavslørende opplysninger fra vitneplikten.¹⁷² Dette gjelder selv om kilden har begått en straffbar handling.¹⁷³

Kildevernet strekker seg således lengre enn de alminnelige personverninteresser som tilkommer enhver. Dette bør gjenspeiles i adgangen til å bruke slike opplysninger til etterforskningsformål.

Etter det som er gjennomgått taler dette for at materialet som innhentes ved kommunikasjonskontroll rettet mot journalist, bør oversendes retten for gjennomgang, slik metodekontrollutvalget foreslo. Ved en slik gjennomgang blir påtalemyndigheten avskåret fra å bruke opplysningene i straffeforfølgning, med mindre slik bruk oppfyller nødvendighetskravet i EMK artikkel 10. Eventuelt bør journalistisk materiale omfattes av sletteplikten i straffeprosessloven § 216g, men slik at sletteplikten begrenses til opplysninger som ikke er av betydning for det straffbare forholdet som begrunnet kontrollen.

5 Bevisføring av materiale innhentet ved kommunikasjonskontroll

Under dette punktet forutsettes det at kommunikasjonskontrollen er gjennomført i henhold til nasjonal lov, slik at det innhentede materialet er tilveiebragt på lovlig måte. Spørsmålet er om loven oppstiller begrensninger med hensyn til bevisføring av journalistisk materiale.

Framstillingen vil ta utgangspunkt i tilfeller der avsløring av kilder ikke var tiltakets formål, men der opplysningene er egnet til å oppklare andre straffbare forhold enn de som begrunnet kontrollen. Slike opplysninger omtales i teorien som overskuddsinformasjon.¹⁷⁴ I tilfeller som skissert overfor, har ikke retten foretatt en vurdering av hvorvidt kildevernet må vike på et tidligere tidspunkt i prosessen.

Jeg vil først gi en framstilling av de internrettslige reglene som gjelder ved bevisføring av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll. Deretter vil jeg vurdere hvorvidt slik

---

¹⁷¹ NOU 2009:15 Skjult informasjon - åpen kontroll s. 266.

¹⁷² Strpl. § 125.

¹⁷³ Blant annet Rt. 2010 s. 1381.

¹⁷⁴ Ingvild Bruce og Geir Sunde Haugland, *Skjulte tvangsmidler*, Oslo 2014, s. 277.

bevisføring utgjør et selvstendig inngrep i kildevernet, slik at vilkårene for å gjøre unntak må være innfridd.

Den klare hovedregel i norsk rett er prinsippet om fri bevisførsel. Prinsippet innebærer at partene i en straffesak kan føre de bevis som de måtte ønske, og at avskjæring av bevis krever særskilt rettsgrunnlag.¹⁷⁵ Prinsippet modifiseres av regelen i straffeprosessloven § 216i. I henhold til bestemmelsen skal alle bevare taushet om opplysninger som har framkommet under kontrollen. Overskuddsinformasjon kan imidlertid føres som bevis i medhold av bestemmelsens første ledd bokstav c) og d). Det må derfor legges til grunn at prinsippet om fri bevisførsel gjelder innenfor rammen av straffeprosessloven § 216i første ledd bokstav c) og d), og at avskjæring av slike bevis krever hjemmel. Spørsmålet er dermed om det foreligger hjemmel for å avskjære bevis som omfattes av kildevernet.

Straffeprosessloven § 125 kommer ikke til anvendelse ved opplysninger innhentet ved kommunikasjonskontroll.¹⁷⁶ Som framstillingen har vist ble bestemmelsen heller ikke tilføyd den indirekte bevisavskjæringsbestemmelsen i straffeprosessloven § 216g.

Etter straffeprosessloven § 216i første ledd bokstav c) kan materialet fritt brukes som bevis dersom det straffbare forholdet har en strafferamme på 10 år, eller omfattes av de straffbare handlinger som framkommer av straffeprosessloven § 216a første ledd bokstav b). Det samme gjelder dersom forholdet er påtalt som en overtredelse som kunne ha gitt selvstendig grunnlag for kontrollen, men der retten vil dømme for et mindre alvorlig lovbrudd.¹⁷⁷ For begge tilfeller kreves det at det straffbare forhold omfattes av strafferammen som kan begrunne kontroll. Det kreves imidlertid ikke at de øvrige materielle vilkår slik som straffeprosessloven §§ 216c og 170a er oppfylt.¹⁷⁸ Det foreligger dermed ikke et ”særskilt rettsgrunnlag” for å avskjære journalistisk materiale som bevis i slike tilfeller.

---

¹⁷⁵ Blant annet Rt. 2002 s. 1744.

¹⁷⁶ NOU 2009:15 Skjult informasjon- åpen kontroll, s. 340.

¹⁷⁷ Strpl. § 216i første ledd tredje punktum bokstav d) andre punktum, jf. Ingvild Bruce og Geir Sunde Haugland, *Skjulte tvangsmidler*, Oslo 2014, s. 290.

¹⁷⁸ Prop.147 L (2012-2013) s. 72.

For straffbare forhold med strafferamme under 10 år, beror bevisadgangen på en forholdsmessighetsvurdering.¹⁷⁹ Det er likevel ikke klart at kildevernet kan tillegges vekt ved denne vurderingen. I henhold til forarbeidene skal vurderingen bestå av en avveining av personvern hensyn og behovet for effektiv straffebekjempelse.¹⁸⁰ Straffeprosessloven § 216 første ledd bokstav c) og d), inneholder således ikke noe eksplisitt forbud mot å føre journalistisk materiale som bevis.

I henhold til rettspraksis kan bevis i enkelte tilfeller avskjæres på ulovfestet grunnlag. Rettsregelen ble oppsummert av høyesterett i avgjørelsen Rt. 2003 s. 549:

”Utgangspunktet er at partene kan føre alle bevis som vedrører saken...Dersom beviset er kommet til på ulovlig eller kritikkverdigg måte, kan imidlertid retten nekte dette ført om beviset er lite til å stole på, eller hvor føring av beviset krenker beskyttelsesverdige interesser eller representerer en gjentakelse eller fortsettelse av rettsbruddet”.¹⁸¹

Som Høyesteretts uttalelse viser, er inngangsvilkåret at beviset er kommet til på ulovlig eller kritikkverdigg måte. Der påtalemyndigheten har innhentet bevismaterialet i tråd med reglene som gjelder ved kommunikasjonskontroll, kan man vanskelig si at beviset er kommet til på en slik måte. Bevisavskjæring på ulovfestet grunnlag vil dermed ikke være aktuelt. Det foreligger dermed ikke hjemmel for å avskjære journalistisk materiale som bevis, der disse er innhentet ved kommunikasjonskontroll.¹⁸²

Spørsmålet i det følgende er om føring av kildeavslørende bevis, for et annet straffbart forhold enn det som begrunnet kontrollen, er i strid med EMK. Herunder vil det vurderes hvorvidt føring av journalistisk materiale utgjør et selvstendig inngrep i kildevernet.

EMD har ikke eksplisitt tatt stilling til hvorvidt kildeavslørende materiale som er tilveiebragt på lovlig måte, kan brukes som bevis i en rettssak etter EMK artikkel 10. Det framgår av

---

¹⁷⁹ Strpl. § 216 første ledd tredje punktum bokstav d) første punktum.

¹⁸⁰ Prop.147 L (2012-2013) s. 80.

¹⁸¹ Rt. 2003 s. 549 avsnitt 17.

¹⁸² Se også NOU 2009:15 Skjult informasjon –åpen kontroll, s. 340.

EMDs praksis om artikkel 8, herunder *Craxi v. Italy*, at føring av personlig informasjon som bevis innhentet ved kommunikasjonskontroll, kan utgjøre et selvstendig inngrep i retten til privatliv.¹⁸³ Spørsmålet er dermed om tilsvarende kan legges til grunn etter EMK artikkel 10. Etersom EMD ikke har tatt eksplisitt stilling til spørsmålet må svaret bero på en tolkning av EMK artikkel 10, og de prinsipper som ligger til grunn for bestemmelsen.

Ved spørsmålet om kildevernet aktiveres ved bevisføring, må det tas utgangspunkt i hvorvidt føring av journalistisk materiale, vil kunne ha en dempende effekt på informasjonsformidlingen.¹⁸⁴ Føring av materialet som bevis vil medføre at omfanget av personer som får kjennskap til kilden utvides. Som framholdt av metodekontrollutvalget gjelder dette spesielt dersom saken dekkes i media.¹⁸⁵ Bruk av materialet som bevis vil, ved siden av selve innhenting og gjennomgangen av materiale, kunne ha en dempende effekt på informasjonsformidlingen. Bevisføring av journalistiske opplysninger må derfor betraktes som et selvstendig inngrep i kildevernet.

Etersom bevisføring av journalistisk materiale utgjør et selvstendig inngrep i kildevernet etter EMK artikkel 10, må vilkårene for å gjøre unntak være innfridd. Dette støttes også av Europarådets ministerkomité's anbefaling om journalisters rett til å ikke avsløre sine kilder.¹⁸⁶ Det framgår av rekommandasjonen artikkel 6 bokstav b, at kildeavslørende informasjon ikke bør brukes som bevis, med mindre slik bevisføring kan legitimeres etter en nødvendighetsvurdering:

”where information identifying a source has been properly obtained by police or judicial authorities by any of the above actions, although this might not have been the purpose of these actions, measures should be taken to prevent the subsequent use of this information as evidence before courts, unless the disclosure would be justified under Principle 3.”¹⁸⁷

---

¹⁸³ *Craxi (No.2) v. Italy*, Application no. 25337/94, Judgment 17 July 2003, avsnitt 57.

¹⁸⁴ Blant annet HR-2015-02308-A, avsnitt 54.

¹⁸⁵ NOU 2009:15 Skjult informasjon- åpen kontroll, s. 338.

¹⁸⁶ Recommendation No. R (2000) 7.

¹⁸⁷ Recommendation No. R (2000) 7 § 6 bokstav b. (Principle 3 henviser til nødvendighetsvurderingen som skal finne sted under EMK art. 10 nr.2.).

Dette innebærer at bevisføring av materiale må anses nødvendig i et demokratisk samfunn. Det kan derfor tenkes at bevisavskjæring i norsk rett kan skje i medhold av EMK, dersom føring av beviset vil innebære konvensjonskrenkelse. Det er likevel uheldig at det ikke finnes en klar hjemmel i intern rett, som kan påberopes ved føring av journalistisk materiale som bevis.

6 Avsluttende bemerkninger

Som tidligere framholdt er oppgavens hovedproblemstilling hvorvidt hensyn til kildevern, i lys av EMK, tillegges tilstrekkelig vekt i norsk rett ved bruk av tvangsmidler. Her vil det gis en avsluttende vurdering av hvorvidt de norske reglene er egnet til å motvirke vilkårlig inngrep i kildevernet.

Som framstillingen har vist synes både de materielle og prosessuelle reglene om beslag å være i samsvar med EMK artikkel 10. Høyesteretts avgjørelse HR-2015-02308-A har bidratt til overenstemmelse mellom kildevernets anvendelsesområdet etter norsk rett og EMK. De prosessuelle reglene om rettslig gjennomgang av materiale innhentet ved beslag, er en viktig sikkerhetsgaranti mot vilkårlig inngrep i kildevernet. Selv om regelen fordrer at påtalemyndigheten opptre lojalt og ikke gjennomgår materiale før retten har truffet sin beslutning, synes reglene å tilfredsstillende EMKs lovkrav med hensyn til framgangsmåte.

De materielle vilkår for å rette kommunikasjonskontroll mot journalist er strenge. Bruken er reservert til tilfeller av alvorlig kriminalitet, og det forutsettes at andre etterforskningsmetoder er uttømt. De strenge vilkårene for å foreta kommunikasjonsavlytting bidrar til at avlytting vanskelig kan benyttes for å omgå kildevernet. Kravet om at det må foreligge ”særlige grunner” synes dermed å bidra til at Norge overholder sine forpliktelser etter konvensjonen.

Utover kravet om særlige grunner i straffeprosessloven § 216c andre ledd andre punktum, er det ingen regler som spesifikt tar sikte på å sikre kildevernet. De personelle reglene om påtalemyndighetens hastekompetanse, må klart anses problematisk etter EMDs avgjørelse *Telegraaf media v. The Netherlands*. Det er også fravær av prosessuelle bestemmelser som regulerer adgang til å gjennomgå innhentet materiale, samt bruk av materiale i etterforskning og som bevis. Etter EMK må slike sikkerhetsgarantier være på plass, selv om tiltakets formål ikke er å avsløre anonyme kilder. Kildevernet karakteriseres av at informasjon som er gitt til

en journalist, ikke bør tilkomme påtalemyndigheten. Det er derfor problematisk at påtalemyndigheten kan gjennomgå alt materiale som innhentes ved kommunikasjonskontroll mot journalist. Når lovens ordning likevel er slik at påtalemyndigheten kan gjennomgå materialet, er det uheldig at loven ikke stenger for bruk av opplysningene til straffeforfølgning og bruk som bevis. Det bør derfor etableres klarere regler for når materialet kan brukes til slike formål.

Manglende regulering kan bero på de tradisjonelle synspunkter om at det bare er opplysninger om anonyme kilder som er vernet. Som framstillingen har vist har omfanget av vernede opplysninger økt. I dag oppstilles det en presumpsjon for at journalistisk materiale er vernet, og unntak fra vernet må begrunnes og være forholdsmessig. Dette bør gjenspeiles i prosesslovgivningen, og lovgivningen bør i større grad enn i dag motvirke at påtalemyndigheten får kjennskap til slike opplysninger.

Etter dette kan det konkluderes med at kildevernet ved bruk av beslag som etterforskningsmetode er tilstrekkelig ivaretatt. Manglende prosessuelle og personelle regler ved kommunikasjonskontroll mot journalist, kan være i strid med lovkravet i EMK, og i det enkelte tilfellet uforholdsmessig etter nødvendighetskravet i EMK artikkel 10 nr. 2. Kildevernet er dermed ikke tilstrekkelig ivaretatt ved påtalemyndighetens bruk av kommunikasjonskontroll.

7 Kilder

7.1 Lover og konvensjoner

Kongeriket Noregs Grunnlov 17 mai 1814.

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, vedtatt 4 november 1950.

International Covenant on Civil and Political Rights, vedtatt 16 desember 1966.

Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker.

lov 4 august 1995 nr. 53 om politi.

Lov 21 mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.

Lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff.

7.2 Forskrifter

Forskrift 31 mars 1995 nr. 281 om kommunikasjonskontroll.

7.3 Lovforarbeider

NOU 1988:2 Kildevern, offentlighet i rettspleien.

NOU 1997:15 Etterforskningsmetoder kriminalitet.

NOU 1999:27 ”Ytringsfrihed bør finde sted”, ny Grl. § 100.

NOU 2009:15 Skjult informasjon – åpen kontroll.

Ot.prp. nr. 55 (1997-1998).

Ot.prp.nr. 64 (1998-1999).

Ot.prp. nr. 60 (2004-2005).

Prop.147 L (2012-2013).

7.4 Rettsavgjørelser

Norsk Retstidende (Rt.)

Rt. 1996 s. 1375

Rt. 1998 s. 1839

Rt. 1999 s. 532

Rt. 2000 s. 531

Rt. 2002 s. 557

Rt. 2002 s. 1744

Rt. 2003 s. 549

Rt. 2007 s. 1507

Rt. 2009 s. 396

Rt. 2010 s. 1381

Rt. 2011 s. 946

Rt. 2011 s. 1266

Rt. 2013 s. 1290

Rt. 2015 s. 81

Rt. 2015 s. 93

Høyesterettsavgjørelser som ikke inntatt i Norsk Retstidende

HR-2015-02308-A

Avgjørelser fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol

Klass and others v. Germany, Application no. 5029/71, Judgment 6 September 1978.

Leander v. Sweden, Application no. 9248/81, Judgment 26 March 1987.

Olsson v. Sweden (No.1), Application no. 10465/83, Judgment 24 March 1988.

Goodwin v. The United Kingdom, Application no. 17488/90, Judgment 27 March 1996.

Halford v. The United Kingdom, Application no. 20605/92, Judgment 25 June 1997.

Pretty v. The United Kingdom, Application no. 2346/02, Judgment 29 April 2002.

Craxi (No.2) v. Italy, Application no. 25337/94, Judgment 17 July 2003.

Buck v. Germany, Application no. 41604/98, Judgment 28 April 2005.

Nordisk Film & TV A/S v. Denmark, Application no. 40485/02, 8 December 2005.

WEBER and Cesar Richard SARAVIA v. Germany, Application no. 54934/00, 29 June 2006.

Tillack v. Belgium, Application no. 20477/05, Judgment 27 november 2007.

Sanoma Uitgevers B.V. v. The Netherlands, Application no. 38224/03, Judgment 14 September 2010.

Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg, Application no. 26419/10, Judgment 18 April 2013.

Nagla v. Latvia, Application no. 73469/10, Judgment 16 July 2013.

7.5 Litteratur

All, Jørgen, *Rettstat og menneskerettigheter*, 3. utgave (Bergen 2011).

Andenæs, Johs., *Norsk straffeprosess*, 4. utgave (Oslo 2009).

Bjerke, Hans Kristian, Eirik Keiserud og Knut Erik Sæther, *Straffeprosessloven kommentarutgave Bind I*, 4 utgave (2011).

Bruce, Ingvild og Geir Sunde Haugland, *Skjulte tvangsmidler* (Oslo 2014).

Harris, O'Boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 3. utgave (Oxford 2014).

Lindahl, Ina, *Massemedienes kildevern* (Bergen 2009).

7.6 Andre kilder

Kontrollutvalget for kommunikasjonsskontroll's årsrapport 2012

Recommendation No. R (2000) 7 of the committee of ministers to member states on the right of journalists not to disclose their sources of information, 8 March 2000.